

กระชาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Boesenbergia rotunda (L.) Mansf.

ชื่อวงศ์ Zingiberaceae

ชื่อสามัญ Kaempfer

ชื่ออื่น กระชายดำ กะแอน จิงทราย (มหาสารคาม) จีปู ซีฟู
เปาซอเราะะ เป่าสี่ระแอน (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)
ละแอน (ภาคเหนือ) วานพระอาทิตย์ (กรุงเทพฯ)

กระชาย ไม้ล้มลุกกลวงหัว มี ๓ ชนิด คือ กระชายเหลือง(กระชายป่า)

กระชายดำ กระชายแดง นิยมใช้อย่างเหลือง

หัว รสเผ็ดร้อนขมหอม สรรพคุณ แก้ปากเปื่อย ปากแตกเป็นแผล

ขับระดูขาว แก้ใจสั้น แก้ปวดมวนในท้อง แก้บิดมูกเลือด บำรุงกำลัง

แ่งหรือรากใหญ่ ที่ติดกับหัว รสเผ็ดร้อนขมเล็กน้อย สรรพคุณ

แก้กามตายด้าน ทำให้จิตใจกระชุ่มกระชวย มีคุณสมบัติคล้ายโสมจีน

รับประทานป้องกันการอักเสบของตับได้

กระเช้าผีเสื้อ

ชื่อวิทยาศาสตร์ Aristolochia tagala Cham.

ชื่อวงศ์ ARISTOLOCHIACEAE

ชื่อสามัญ Indian Birthwort

ชื่ออื่น กระเช้าผีเสื้อ กระเช้ามด (ภาคกลาง)

ลักษณะ ต้นและหัวกระเช้าผีเสื้อ เป็นพันธุ์ไม้พุ่ม ที่เกาะอยู่กับต้นไม้อื่น โคนของต้นเป็นหัว มีผิวไม่เรียบ
ตะปุ่มตะป่ำ สีออกน้ำตาลเข้ม ภายในของหัวว่าน กระเช้าผีเสื้อ จะมีรูพรุน ที่ทะลุถึงกันได้
และเป็นที่อาศัยของมดดำ เนื้อด้านใน ของว่านกระเช้าผีเสื้อ สีน้ำตาลไหม้ และด้านใต้มีราก
ฝอยอยู่ประปราย ลำต้นจะงอกออกในส่วนบนของหัวว่าน ลักษณะลำต้นมีผิว ขรุขระสีน้ำตาล
ปนเทา ใบยาวรีปลายมน ใบไม่แข็งมากนัก สีเขียว

กระเช้าผีเสื้อ หรือหัวร้อยรู ไม่ใช่ไม้เลื้อย เป็นพวกกล้วยไม้เป็นโพงใหญ่ที่ข้อและลำต้น

หัว รสเย็นเบื่อ สรรพคุณ บำรุงหัวใจ ขับชีพจร ขับพยาธิในท้อง แก้พิษในข้อกระดูก
แก้เม็ดประดง

กระตาดทั้ง๒

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alocasia indica* Schott.

ชื่อวงศ์ Araceae

ชื่อสามัญ Ear elephant, giant taro, ape, giant alocasia, pai

ชื่ออื่น กระตาดเขียว บอนเขียว กระตาดขาว โทปะะ บอนกาวิ เผือกกะลา มันโทป่าด

ลักษณะ ไม้ล้มลุก มีเหง้าทอดไปตามพื้นดิน ลำต้นตั้งตรงและอวบน้ำ มี

ความสูงได้ถึง ๒ เมตร ใบเดี่ยวรูปหัวใจกว้างแกมรูปไข่ ปลายใบมน แหลมโคนเว้าลึกเป็นติ่งหู ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย แผ่นใบเรียบ ก้านใบเรียวยาวอวบน้ำสีเขียวอ่อน ออกดอกเป็นช่อที่ชอกกาบใบ ดอกแบบเชิงลดที่เรียกว่าสแปดิก และมีการห่อหุ้มช่อดอก ก้านชูช่อดอกขนาดใหญ่ ดอกย่อยขนาดเล็กสีขาวนวล ผลเป็นผลสดรูปไข่กลับ เมล็ดทรงกลมสีดำ

กระตาดทั้ง ๒ ไม้ลงหัว มี ๒ ชนิด คือ กระตาดแดง กระตาดขาว

หัว รสเมาขื่น สรรพคุณ หุงกับน้ำมันใส่แผล กัดฝ้าแผล กัดหนอง แก้เรื้อรัง รับประทานแก้เถาตานในท้อง และกัดเมือกมันในท้องได้ตีอีกด้วย

กระแตไต่ไม้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Drynaria quercifolia* (L.) J.Sm.

ชื่อวงศ์ POLYPODIACEAE

ชื่ออื่น กระแตไต่ไม้ (ภาคกลาง) กระปรอก (จันทบุรี) กระปรอกวาว (ประจวบคีรีขันธ์ ปราจันบุรี) กูดชาฮอก เข้าวะนะ พุดองแคะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) เดาน์กาโละ (มลายู-ปัตตานี) ใบหูช้าง สไบนาง (กาญจนบุรี) สะโมง (ส่วย-สุรินทร์) หัววาว (ประจวบคีรีขันธ์)

ลักษณะ เฟิร์นอิงอาศัย เหง้าทอดยาว มีเกล็ดสีน้ำตาลเข้ม เกล็ดแคบ ใบเดี่ยว มีรูปร่างและหน้าที่ต่างกัน ๒ แบบ ใบไม่สร้างอับสปอร์เป็นรูปไข่ ปลายแหลม โคนมน ขอบหยักเว้ามนตื้นๆ เข้าหาเส้นกลางใบทั้ง ๒ ด้าน ไม่มีก้านใบ ใบสร้างอับสปอร์รูปคล้ายใบประกอบแบบขนนก ขอบหยักเว้าลึกเข้าหาเส้นกลางใบทั้ง ๒ ด้าน แต่ละหยักลึกเกือบถึงเส้นกลางใบ เส้นใบเป็นร่างแห กลุ่มอับสปอร์รูปกลมหรือรูปไข่ เรียงตัวค่อนข้างมีระเบียบ ๒ ข้างของเส้นใบที่แบ่งกลางแต่ละแฉก

กระแตไต่ไม้ ลักษณะคล้ายกล้วยไม้ เกาะอยู่บนต้นไม้ใหญ่ๆ หัว รสจืดเบื่อเล็กน้อย สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้นิว แก้เบาหวาน เบื่อพยาธิ แก้ไตพิการ แก้แผลพุพอง

กะทือ

ชื่อวิทยาศาสตร์ Zingiber zerumbet (L.) Smith.

ชื่อวงศ์ Zingiberaceae

ชื่ออื่น กระทือป่า กะแวน กะแอน แสมดำ แหวดำ เหี่ยวดำ (ภาคเหนือ) เหี่ยวแดง (แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะ ไม้ล้มลุก ลำต้นเหนือดินกลม มีเหง้าใต้ดิน ต้นโทรมในหน้าแล้งแล้วงอกขึ้นใหม่ในหน้าฝน ใบเดี่ยวออกเรียงสลับในระนาบเดียวกัน ปลายใบแหลม โคนใบมนสอบ ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ สีเขียว ก้านใบเป็นกาบหุ้มลำต้น ดอก ออกเป็นช่อแทงออกจากเหง้าขึ้นมา ช่อดอกรูปทรงกระบอก มีใบประดับสีเขียวแกมแดง เรียงซ้อนกันแน่นเป็นระเบียบ ดอกสี เหลือง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ดอกบานไม่พร้อมกัน ผล แบบผลแห้งแตก รูปทรงค่อนข้าง กลม สีแดง เมล็ดสีดำ

กะทือ ไม้ลงหัวจำพวกขิง

กระทือป่า ดอกเขียว ใช้ทำยาได้ดีกว่า กระทือหยวก(กระทือบ้าน) ดอกแดง ดอกใหญ่ รับประทานได้ หัว เหง้า รสขมขื่นน้อยๆ สรรพคุณ บำรุงน้ำนมสตรีให้บริบูรณ์ แก้ปวดมวนในท้อง แก้บิด ขับผายลม ขับปัสสาวะ หัวกะทือหมกไฟฝนกับน้ำปูนใส รับประทานแก้ปวดบ่ง แก้เสมหะ เป็นพิษ แก้แน่นหน้าอก กล่อมอาจรม ขับน้ำย่อยอาหารให้ลงลำไส้ ราก รสขมขื่นเล็กน้อย สรรพคุณ แก้ไข้ตัวเย็น แต่รู้สึกร้อนภายใน ต้น รสขมขื่น สรรพคุณ แก้เบื่ออาหาร ทำให้เจริญอาหาร ใบ รสขมขื่นเล็กน้อย สรรพคุณ ขับเลือดเน่าในมดลูก และขับน้ำคาวปลาหลังคลอดบุตรใหม่ๆ ดอก รสขมขื่น สรรพคุณ แก้ไข้เรื้อรัง ใช้จับสั่นผอมเหลือง แก้ไข้ตัวเย็น

กะทือป่า

กะทือป่า ไม้ลงหัว

หัว เหง้า รสขมขึ้นเล็กน้อย สรรพคุณ บำรุงน้ำนมสตรีให้บริบูรณ์ แก้ปวดมวนในท้อง แก้บิด (แบบไม่มีตัว) ขับผายลม ขับปัสสาวะ หัวกะทือหมกไฟฝนกับน้ำปูนใส รับประทาน แก้ปวดเบ่ง แก้บิด แก้เสมหะเป็นพิษ แก้แน่นหน้าอก กลุ่มอาจม ชับน้ำย่อยอาหารให้ลงลำไส้ ราก รสขมขึ้นน้อยๆ สรรพคุณ แก้ไข้ตัวเย็น แต่ร้อนใน

กระเทียม

กระเทียม ไม้ลงหัวต้นเล็ก

หัว รสร้อนฉุน สรรพคุณ ใช้กระเทียมดิบ แก้ไอ แก้โรคผิวหนัง กลาก เกื้อน แผลเน่า เนื้อร้าย บำรุงธาตุ ขับโลหิตระดู แก้โรคประสาท น้ำคั้นจากหัว หยอดหู แก้ปวดหูและหูอื้อ

กลอย

กลอย ไม้ลงหัว มีสองชนิด คือ กลอยข้าวเหนียว(สีเหลือง) กลอยข้าวเจ้า(สีขาว) หัวกลอยจะคันมาก ให้ใช้ใบตำลึงกับข้าวเจ้าตำพอกแก้คัน

หัว รสขื่นคั้น สรรพคุณ กัดเถาดานเป็นก้อนแข็งอยู่ในท้อง หุงกับน้ำมันทาแผล กัดหนองและฝี

หัวกลอย หัวอุตพิษ หัวกระดาศ มีสรรพคุณคล้ายกัน

* ป่องกันไม่ให้มีอาการเมาจากกลอย ใช้รางจืดแก้ได้หลังจากรับประทานกลอยเสร็จ หรือต้มกับข่อยดำ อ้อยแดง

* นำกลอยมาปลอกเปลือก ใส่เกลือ ใส่กระสอบแล้วนำไปที่น้ำไหลประมาณ ๓-๑๐วัน หรือนำมาปลอกเปลือกออกเล็กๆ นำมาใส่น้ำเกลือหมักไว้๒-๓คืน แล้วล้างเข้า-เย็น ประมาณ ๕วัน จนหอม แล้วใส่ผ้าดิบทับน้ำให้แห้ง สามารถนำมาประกอบอาหารได้ ลดพิษของกลอย

กระวาน

กระวาน ไม่มีเหง้าหรือหน่อคล้ายข่า มี ๒ ชนิด คือชนิดขาว และชนิดดำ สรรพคุณเหมือนกัน ตระกูลเดียวกับอบเชย

ใบ รสเผ็ดเล็กน้อยกลิ่นหอม สรรพคุณ ขับลมให้ผายเร็ว ขับเสมหะ แก้ไข้เซื่องซึม

ดอก รสเผ็ดร้อนเล็กน้อย สรรพคุณ แก้ตาเจ็บ ตาแฉะ ตามัว

ลูก รสเผ็ดร้อนเล็กน้อย สรรพคุณ ขับเสมหะ โลหิต และลม

ขมิ้นชัน

ขมิ้นชัน ไม้ล้มหัว ขมิ้นชันโบราณ หัวจะมีสีแสดแดง ออกเหง้ามาก

หัว รสฝาดเอียน สรรพคุณ แก้ไข้เพื่อตี คลั่งเพ้อ แก้ไข้เรื้อรังผอมเหลือง แก้โรคผิวหนัง แก้เสมหะและโลหิต แก้ท้องร่วง สมานแผล รักษากระเพาะอาหาร แก้ปวดข้อ รักษาแผลเบาหวาน (ผสมเกลือ น้ำมันมะพร้าว)

ขมิ้นอ้อย

ขมิ้นอ้อย (ขมิ้นหัวขึ้น) ไม้ล้มหัว

หัว รสฝาดเผื่อน สรรพคุณ แก้ครันเนื้อครันตัว สมานลำไส้ แก่ระดูขาว ขับปัสสาวะ ตำพอก แก้ฟกบวม อักเสบ แก้ไข้ คลายเส้นเอ็น(สรรพคุณคล้ายว่านเหลือง) แก้เข่าบวม (เอามาตำกับเหล้าพอกทิ้งไว้ประมาณ ๓วัน) มักใช้เข้ายาต้มประมาณ ๓-๕ แวน ใบ รสเผื่อน สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้บวมซ้ำ

ข้าใหญ่ (ข้าหลวง)

ข้าใหญ่ (ข้าหลวง ข้าหยวก) เป็นพืชลงหัวจำพวกกระวาน โคนต้นขาว

เหง้า หัว รสเผ็ดร้อนขม สรรพคุณ แก้ปวดท้อง แก้จุกเสียดแน่น ขับลมให้กระจาย แก้ฟกบวม

แก้พิษ แก้บิดตกโลหิต แก้ลมป่วง แก้เกลือ้น แก้สันนิบาตหน้าเพลิง ตำผสมกับเกลือ

มะขามเปียกให้สตรีคลอดใหม่ ๆ รับประทานขับเลือด ขับน้ำคาวปลา

ใบ รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ ฆ่าพยาธิ กลาก ต้มน้ำอาบ แก้ปวดเมื่อยตามข้อ

ดอก รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ ทาแก้เกลือ้น กลาก

ผล รสเผ็ดร้อนฉุน สรรพคุณ ช่วยย่อยอาหาร แก้ปวดท้อง คลื่นเหียน อาเจียน ท้องอืดเพื่อ

แก้บิดมีตัวและไม่มีตัว

ต้นอ่อน (หน่อ) รสเผ็ดร้อนหวานเล็กน้อย สรรพคุณ แก้ลมแน่นหน้าอก บำรุงเตโชธาตุ

ช่วยย่อยอาหาร

ต้นแก่ รสเผ็ดร้อนข่า สรรพคุณ ตำผสมน้ำมันมะพร้าว ทาแก้ปวดเมื่อยตามกล้ามเนื้อ

แก้ปวดข้อ แก้ลมตะคริว

ราก รสเผ็ดร้อนปร่า สรรพคุณ แก้เลือดเดินไม่สะดวก แก้เหน็บชา แก้เหน็บชา แก้เสมหะและ

โลหิต

ข่าตาแดง

ข่าตาแดง ลักษณะเหมือนข่าใหญ่ แต่เล็กกว่าเล็กน้อย โคนต้นสีแดง หน่อขึ้นใหม่แดง รสจัดกว่าข่าหลวง
 เหง้า หัว รสเผ็ดร้อนขม สรรพคุณ แก้ปวดท้อง แก้จุกเสียดแน่น ขับลมให้กระจาย
 แก้ฟกบวม แก้พิษ แก้บิดตกโลหิต แก้ลมป่วง แก้เกลื้อน แก้สันนิบาตหน้าเพลิง ตำผสมกับ
 เกลือมะขามเปียกให้สตรีคลอดใหม่ ๆ รับประทานขับเลือด ขับน้ำคาวปลา
 ใบ รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ ข่าตัวพยาธิตาก ต้มน้ำอาบ แก้ปวดเมื่อยตามข้อ
 ดอก รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ ทาแก้เกลื้อน กลาก
 ผล รสเผ็ดร้อนฉุน สรรพคุณ ช่วยย่อยอาหาร แก้ปวดท้อง คลื่นเหียน อาเจียน ท้องอืดเพื่อ
 แก้บิดมีตัวและไม่มีตัว
 ต้นอ่อน (หน่อ) รสเผ็ดร้อนหวานน้อย ๆ สรรพคุณ แก้ลมแน่นหน้าอก บำรุงเตโชธาตุ
 ช่วยย่อยอาหาร

ข่าลิง (ข่าเล็ก, ข่าน้อย)

ข่าลิง (ข่าเล็ก, ข่าน้อย) ลักษณะเหมือนข่าใหญ่ทุกประการแต่เล็กกว่าเท่าตัว
 หัว เหง้า รสเผ็ดร้อนซ่า สรรพคุณ แก้กามโรค แก้จุกเสียด แน่นเพื่อ
 ต้น รสเผ็ดร้อนซ่า สรรพคุณ แก้ฝีดาษ ฝีทราย ฝีเส้น ฝีฝักบัว
 ใบ รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ แก้เกลื้อนน้อยใหญ่ ข่าพยาธิตาก
 ดอก ผล รสเผ็ดร้อนขมซ่า สรรพคุณ ขับพยาธิลำไส้ ข่าพยาธิตากนอก
 ราก รสเผ็ดร้อนหอม สรรพคุณ แก้พิษฝีภายใน- ภายนอก

ข้าวเย็นใต้

ข้าวเย็นใต้ (ข้าวเย็นไทย) ไม้เลื้อยลงหัวชนิดนี้ เนื้อในหัว สีขาว

หัวและราก รสกร่อยหวานมันเล็กน้อย สรรพคุณ แก้กามโรค น้ำเหลืองเสียพุพอง ขับปัสสาวะ

ใบ รสขื่น สรรพคุณ แก้ปากบวม อักเสบ

ดอก รสขื่นเปื่อย สรรพคุณ แก้โรคผิวหนัง แก้คุดทะราด

ผล รสขื่น สรรพคุณ ลนไฟนาบลูกอันทะ แก้อันทะอู้ง (ไส้เลื่อน)

ข้าวเย็นเหนือ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Smylax peguana*

ชื่อวงศ์ LILIACEAE

ลักษณะ ข้าวเย็นเหนืออยู่คู่กับข้าวเย็นใต้ เป็นไม้เลื้อยลงหัว ลำต้นมีหนาม ใบคล้ายใบกลอย หัวสีน้ำตาลอ่อน

สรรพคุณ ใช้หัวแก้เส้นพิการ น้ำเหลืองเสีย กามโรค ฝีเปื่อย พุพอง และต้นแก้อัมพาต

ชิงแคลง

ชิงแคลง (ชิงป่า) ไม้ลงหัวหรือลงแง่ง แต่เล็กกว่าชิงบ้าน

เหง้า รสหวานเผ็ดร้อนขม สรรพคุณ แก้ไข้เพื่อลม แก้ลมพรดัก แก้ลมพานไส้ แก้แน่น
แก้เสียดแทง แก่นอนไม่หลับ แก้คลื่นเหียนอาเจียน

ชิงบ้าน

ชิงบ้าน ไม้ลงหัวจำพวกเป็นแง่ง หรือเหง้า

เหง้า รสหวานเผ็ดร้อน สรรพคุณ ขับลม แก้ปวดท้อง แก้จุกเสียด เจริญอากาศธาตุ

ต้น รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ ขับลมให้ผายเรอ

ใบ รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ บำรุงกำลัง

ดอก รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ แก้โรคประสาท ซึ่งทำให้หัวใจชุ่มมัว

ราก รสหวานเผ็ดร้อน สรรพคุณ ขับเสมหะในลำคอ เจริญอาหาร

เข้ค่า

เข้ค่า ไม้ต้นลงหัว ต้นกรอบๆ ปัจจุบันสูญพันธุ์แล้ว

หัว รสร้อน สรรพคุณ แก้ฟกบวม แก้พยาธิ แก้คุดทะลาต

ยาง รสร้อนจัด สรรพคุณ กัดน้ำลาย แต่เป็นพิษต่อร่างกาย

คลุ้ม

คลุ้ม ไม้ลงหัวหรือเหง้า คลุ้มต้นใหญ่ ใบหนา หัวสีแดง/คล้าต้นเล็ก คลุ้ม กระตุกใบจะเป็นร่องลึก

แต่คล้าใบมันจะเรียบกว่า

หัว รสเย็นเบื่อ สรรพคุณ แก้ไข้สูง ไข้พิษ ไข้กาฬ แก้พิษไข้ตัวร้อน (ลดความร้อน)

แก้ไข้เหนือ แก้ปวดบวม แก้อ่อนในกระหายน้ำ แก้ไข้รากสาด แก้ไข้หัด สุกใส ตำแดง ผิดาษ

คุน

คุน ไม้ล้มหัว ต้นคล้ายบอน มีสองพันธุ์ คือ ต้นเล็กมีสีเหลือง / กับต้นใหญ่(หัวจะคันกว่าต้นเล็ก)
 หัว รสเผ็ดขื่นคั้น สรรพคุณ แก้ก้อนเถาตานในท้อง สุมเป็นเถาถ่านผสมยา แก้พิษไข้ตัวร้อน
 แก้ไข้ช่องซิม แก้พิษตานซางเด็ก หุงกับน้ำมันทาบาดแผล กัดฝ้า กัดหนองได้ดี

ง่อนตาหงาย

ง่อนตาหงาย ไม้ต้นขนาดเล็กๆ ลงหัว
 หัว รสเย็น สรรพคุณ ถอนพิษของเบือเมา ถอนพิษไข้ตัวร้อน ไข้จับสั่น

ดองดึง

ดองดึง ไม้เถาเลื้อยขนาดเล็กลงหัว
 หัว รสร้อนเมา สรรพคุณ แก้โรคเรื้อน คุดทะราด แก้ปวดข้อ (รูมาติซึม) แก้กามโรค
 แก้พิษสัตว์กัดต่อย ขับผายลม เข้ายาแก้ริดสีดวงทวาร

เต่าเกียด

เต่าเกียด ไม้พุ่มลงหัว มีเต่าเกียดเขียว กับ เต่าเกียดแดง

หัว รสเย็นหอมฉุน สรรพคุณ แก้ตับ ปอดพิการ กัดฟอกเสมหะ แก้ไอ ทำให้คัน

ถั่วพู

ชื่อวิทยาศาสตร์ Psophocarpus tetragonolobus (L.) DC.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อสามัญ Winged bean

ถั่วพู ไม้เถาเลื้อยชนิดลงหัว นิยมใช้ของไทย จะเป็นพูแบนๆ

หัว รสหวานชุ่ม สรรพคุณ ชูกำลัง บำรุงครรภ์ แก้อ่อนเพลีย บำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น แก้ซางเด็ก

ทำวยายม่อม (หัว)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tacca leontopetaloides* (L.) Kuntze

ชื่อวงศ์ Taccaceae

ชื่ออื่น ไม้เท้าฤๅษี (ภาคกลาง) สิงโตดำ (กรุงเทพฯ) บุกรอ (ตราด)

ทำวยายม่อม ไม้ชนิดลงหัว

หัว ทำแป้งเรียกว่า แป้งทำวยายม่อม รสมัน สรรพคุณ ผสมน้ำตาลกรวดให้คนไข้รับประทาน บำรุงกำลัง บำรุงหัวใจ ทำให้จิตใจชุ่มชื้น เข้ายาดำรับ แก้วปวดข้อ

ทำวยายม่อม (ต้น)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendrum petasites* (Lour.) S.Moore

ชื่อวงศ์ Labiatae

ชื่ออื่น กาชะลอง จรดพระธรณี ดอกคาน (ยะลา) ทำวยายม่อมป่า (อุยลราชธานี) ปั้งขม ปั้งหลวง

(ภาคเหนือ) พญารากเดียว (ภาคใต้) พญาเล็งจ้อน เล็งจ้อนใต้ (เชียงใหม่) พมพี (อุดรธานี)

พวกวอ (กะเหรี่ยง-กำแพงเพชร) ฟินที (เลย) โฟพึง (ราชบุรี) ไม้เท้าฤๅษี (ภาคเหนือ,ภาคใต้)

หญ้าลีนจ้อน (ประจวบคีรีขันธ์)

บุก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amorphophallus campanulatus* Bl.ex Dence.

(*A.paeoniifolius* (Dennst.) Nicolson

ชื่อวงศ์ ARACEAE

ชื่อสามัญ Elephant yam, Stanley's water-tub

ชื่ออื่น บุกคungsk (ชลบุรี) เปี้ย เปือ (แม่ฮ่องสอน) มันซูริน (ภาคกลาง) หัวบุก (ปัตตานี) บุกคungsk (ภาคกลาง, เหนือ) บุกหนาม บุกหลวง (แม่ฮ่องสอน)

บุก ไม้ล้มลุกลงหัว

หัว รสเบื่อเมาคั้น สรรพคุณ กัดเถาดาน กัดเสมหะ หุงกับน้ำมันทาแผลกัดผ้า กัดหนอง

* หัวบุกมีสารสำคัญ คือกลูโคแมนแนน เป็นสารประเภท คาร์โบไฮเดรท ซึ่งประกอบด้วย กลูโคส แมนโนส และฟลุคโตส กลูโคแมนแนน สามารถลดปริมาณน้ำตาลในเลือดได้ ก็เนื่องจากความเหนียว ซึ่งยับยั้งการดูดซึมของกลูโคสจากทางเดินอาหาร ยิ่งหนักมากยิ่งขึ้นมีผลลดการดูดซึมกลูโคส ดังนั้น กลูโคแมนแนน ซึ่งเหนียวกว่า gua gum จึงลดน้ำตาลได้ดีกว่า จึงใช้แบ่งเป็นวันเป็นอาหารสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน สำหรับผู้ป่วยเป็นโรคมะเร็งไขมันในเลือดสูง

บัวน้ำ บัวสาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Nymphaea lotus Linn.

ชื่อวงศ์ NYMPHAEACEAE

ชื่อสามัญ Water Lily

ชื่ออื่น ดอกบัว

บัวน้ำ บัวสาย อันที่จริงจำพวกบัวน้ำหรือบัวสายนี้ เป็นพืชประเภทที่อยู่ในน้ำมีหัวและเหง้าด้วย ก็เลยเอามาอธิบายไว้ในพืชจำพวกนี้ด้วย คือ

๑. บัวชุมสายเล็กพันธุ์ดอกขาว

๒. บัวกินสายสายขนาดเล็กพันธุ์ดอกขาวแกมชมพู

๓. บัวสัตตบุษย์สายใหญ่พันธุ์ดอกขาวปลอด

๔. บัวสัตตบรรณสายใหญ่พันธุ์ดอกสีแดงหรือสีชมพู

๕. บัวจงกลนี้สายใหญ่พันธุ์ดอกสีชมพูอ่อน

๖. บัวเผื่อนสายขนาดกลางพันธุ์ดอกสีซีดขาว

๗. บัวผันสายเล็กพันธุ์ดอกสีคราม ถ้าดอกสีม่วงหรือสีชมพูสายและดอกจะใหญ่

บัวทั้งหมดนี้ มีสรรพคุณเหมือนกันคือ

ดอก รสฝาดหอมเย็น สรรพคุณ บำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น บำรุงกำลัง แก้ไข้ตัวร้อน

เมล็ด (คั่ว) รสขมหอม สรรพคุณ บำรุงกำลัง เจริญอาหาร

หัว รสเบื่อขมเล็กน้อย สรรพคุณ แก้ท้องร่วง บำรุงธาตุ เจริญอาหาร เป็นยาอายุวัฒนะ แก้

ปวดเมื่อยตามร่างกาย

ปรงบ้าน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cycas circinalis* L.

ชื่อวงศ์ Cycadaceae

ชื่ออื่น กา กาเดาะ กูดหลวา แซ่ตู ทอคลิ บอกกะ มะพร้าวเต่าคอย มะพร้าวเต่าหลวง มุ่งมาง

ปรงบ้าน (ปรงน้ำจืด) ไม้พุ่มลงหัว

หัว รสเย็นเบื่อ สรรพคุณ ฝนกับน้ำปูนใสทา แก้ลำลาบเพลิง งูสวัด เริม ดับพิษปวดแสบ
ปวดร้อน

ปรงป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cycas siamensis* Miq.

ชื่อวงศ์ CYCADACEAE

ชื่ออื่น ตาลปัตรถาชี ปรงเหลี่ยม ผักกูดบก โกลโคติ ตาซูจือตี

ปรงป่า ไม้ลงหัวใหญ่

หัว รสฝาดเย็น สรรพคุณ ฝนกับสุราทา แก้ฟกบวม สมานแผล แก้แผลเรื้อรัง แผลกบาย
ดอก รสเผ็ด สรรพคุณ บำรุงร่างกาย บำรุงธาตุ แก้ลม แก้ดีและเสมหะพิการ

เปราะป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Kaempferia marginata* Carey

ชื่อวงศ์ Zingiberaceae

ชื่ออื่น ตูบหมูป (อุบลราชธานี ตะวันออกเฉียงเหนือ); เปราะเถื่อน (ปราจีนบุรี ชพ); เปราะเขา เปราะป่า
เปราะป่า ไม้ลงหัว

หัว รสเผ็ดขมจัด สรรพคุณ แก้ไข้ แก้หวัด แก้กำเดา ขับลมในลำไส้ ตำสมัตรีษะเด็ก
แก้หวัดกำเดา

เปราะหอมขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Kaempferia galanga* L.

ชื่อวงศ์ ZINGIBERACEAE

ชื่อสามัญ Sand Ginger, Aromatic Ginger, Resurrection Lily

ชื่ออื่น หอมเปราะ (ภาคกลาง) ว่านตีนดิน ว่านแผ่นดินเย็น ว่านหอม (ภาคเหนือ)

เปราะหอมขาว ไม้ลงหัวชนิดเดียวกับเปราะหอมแดง

หัว ใบ รสร้อนหอม สรรพคุณ ขับลมในลำไส้ให้หายเร็ว แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ สมุกระหม่อม
เด็ก แก้หวัด กำเดา ชางชัก และลมชาง

ต้น รสหอมติดร้อน สรรพคุณ ขับเลือดเน่าของสตรีหลังคลอดบุตร

ดอก รสหอมฉุน สรรพคุณ แก้เด็กนอนสะดุ้งผวา ร้องไห้ตาค้าง ชักตาเหลือก

เปราะหอมแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Kaempferia galanga L.

ชื่อสามัญ Sand Ginger, Aromatic Ginger, Resurrection Lily

ชื่อวงศ์ ZINGIBERACEAE

ชื่ออื่น หอมเปราะ (ภาคกลาง) ว่านตีนดิน ว่านแผ่นดินเย็น ว่านหอม (ภาคเหนือ)

เปราะหอมแดง ไม้ล้มหัวจำพวกมหากาฬ

หัว รสหอมเผ็ดเล็กน้อย สรรพคุณ ขับเลือด ขับหนองให้ตก แก้ไอ แก้ลมพิษ แก้ผื่นคัน

ต้น รสหอมเผ็ดเล็กน้อย สรรพคุณ แก้ท้องอืดขึ้นเฟ้อ

ใบ รสร้อนกลื่นหอม สรรพคุณ แก้เกลื่อนวงใหญ่

ดอก รสหอมติดร้อน สรรพคุณ แก้โรคตาอักเสบ ตาแฉะ

พุทธรักษาดอกแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Canna spp. and hybrid

ชื่อวงศ์ Cannaceae

ชื่อสามัญ Indian shot

ชื่อพื้นเมือง พุทธรศร ดอกบัวหลวง

พุทธรักษาดอกแดง ไม้ล้มลุกกลางแจ้ง

หัว รสเย็นชื้น สรรพคุณ บำรุงปอด แก้อาเจียนและไอเป็นโลหิต รักษาอาการของตับ

ไพล

ชื่อวิทยาศาสตร์ Zingiber montanum (Koenig) Link ex Dietr./Z.purpureum Roscoe

ชื่อวงศ์ Zingiberaceae

ชื่ออื่น บูลอย บูลุย พันลวย ปันลวย (ภาคเหนือ) ว่านไฟ (ภาคกลาง) บุษมีน มั่นสะล่าง (ไทยใหญ่-แม่ฮ่องสอน) ว่านปอบ(ภาคอีสาน)

ไพล ไม้ล้มหัว

หัว รสฝาดขื่นเอียน สรรพคุณ ตำคั้นผสมกับเกลือสะอาด ๑ ซ่อนโต้ะรับประทานถ่ายพิษบิด ขับลมในลำไส้ ขับประจำเดือนสตรี(ไม่ควรใช้นานเกินสองเดือน) ขับเลือดเสีย ขับน้ำคาวปลา(ควรรับประทานประมาณ ๓ วัน) ฝนทาแก้เคล็ดบวมยอก และผสมกับน้ำมันเบนซิน ทาแก้เหน็บชาชนิดบวม สมานแผล ไม่ควรใช้ในสตรีที่ให้นมบุตร รับประทานมากจะทำให้เลือดแห้ง ขับลมในเส้นเอ็นได้ ไม่นิยมใช้รับประทาน จะนิยมใช้ประคบมากกว่าในผู้ป่วยกลุ่มอาการกล้ามเนื้อและเส้นเอ็น

ใบ รสขื่นเอียน สรรพคุณ แก้ครั่นเนื้อครั่นตัว แก้ปวดเมื่อย

ต้น รสฝาดขื่นเอียน สรรพคุณ แก้อุจจาระพิการ แก้อาตุพิการ อุจจาระพิการ แก้อาตุพิการ

ดอก รสขื่น สรรพคุณ แก้ไข้ใน กระจายเลือดเป็นก้อนเป็นลิ่ม

ราก รสขื่นเอียน สรรพคุณ แก้เลือดกำเดาออกทางปากทางจมูก แก้อาเจียนเป็นโลหิต

มหากาฬ (ว่านมหากาฬ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gynura pseudochina* (L.) DC.

ชื่อวงศ์ Asteraceae (Compositae)

ชื่ออื่น ดาวเรือง (ภาคกลาง) ผักกาดกบ (เพชรบูรณ์) ผักกาดนกเขา (สุราษฎร์ธานี)

คำโคก (ขอนแก่น-เลย) หนาดแห้ง (นครราชสีมา)

มหากาฬ (ว่านมหากาฬ) ไม้ลงหัว หัวมีสีขาว

หัว รสเย็น สรรพคุณ ดับพิษกาฬ ดับพิษร้อน แก้พิษไข้เซื่องซึม แก้กระสับกระส่าย
แก้พิษอักเสบ

ใบ รสเย็น สรรพคุณ ตำพอกถอนพิษฝี แก้อักเสบ ปวดแสบปวดร้อน

แพทย์แผนไทย

จังหวัดจันทบุรี

มหาสดาง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *C. gigantea* (Wall. ex Hook)/*C. glaba* ; *Alsophila gigantea* Wall. ex Hook.

ชื่ออื่น กูดโง้ง หางนกยูง (ภาคเหนือ) คาซูโด(กะเหรี่ยง) มหาสดำ (ภาคตะวันออกเฉียงใต้) กูดโง้ง(ภาคกลาง)
มหาสดาง (ภาคใต้) วานไถ่น้อย ละอองไฟฟ้า โปสี (ปัตตานี) นิโพลี (สงขลา ยะลา) แตดลิง (ตราด)
ขนไถ่น้อย (เลย) กูดเสื่อ กูดพาน (เหนือ) กูดผีป่า

ลักษณะ ลำต้นตั้งตรงสูง ๔-๗ เมตร มีเกล็ดปกคลุม และมีรอยก้านใบที่หลุดร่วงใบ รากเป็นเส้นแข็งสีดำ ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้นถึงสามชั้น ออกเป็นกลุ่มบริเวณปลายยอด ก้านใบสีน้ำตาลอมม่วงหรือสีน้ำตาลดำเป็นมันวาว ยาวประมาณ ๕๐ ซม. หรือมากกว่า มีร่องตามยาว โคนมีเกล็ดสีน้ำตาลเข้มหรือสีดำเป็นมัน กว้างประมาณ ๒ มม. ยาวประมาณ ๑.๗ ซม. แกนกลางใบประกอบมีสีเขียวเดียวกับก้านใบ มีร่องตามยาวและมีขน แผ่นใบกว้างประมาณ ๖๕ ซม. ยาวประมาณ ๒.๖ เมตร ใบย่อย ๘-๑๓ คู่ ใบย่อยชั้นที่ ๒ มีก้านใบสั้น แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก สีเขียวเข้ม กว้างประมาณ ๑.๗-๒ ซม. ยาวประมาณ ๙.๕-๑๒ ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบรูปหัวใจ ขอบใบหยักเว้าเข้าหาเส้นกลางใบย่อยประมาณ ๑/๓ จากขอบใบ(ลักษณะหยักเป็นรูปเคียว ปลายมน ขอบหยักเป็นฟันเลื่อย) แผ่นใบบาง ผิวใบเรียบเกลี้ยง เส้นกลางใบย่อยมีเกล็ดปกคลุมประปราย เส้นใบแยกแตกแขนงเป็น ๕ คู่ในแต่ละหยักมองเห็นได้ชัดทั้งสองด้าน กลุ่มอับสปอร์เรียงตัวเป็นรูปคล้ายตัววีคว่าอยู่บนเส้นใบย่อยที่ไม่มีเกล็ดปกคลุม ไม่มีเยื่อคลุมอับสปอร์

มหาสดาง ไม้กอลงหัว อยู่ตระกูลเดียวกับว่านกีบแรด มีขน ขึ้นตามหน้าผา ที่สูง ที่ชุ่มชื้น
หัว ขน รสเย็น สรรพคุณ แก้ไข้ แก้พิษร้อน แก้พิษหัวกาฬ แก้ตัวร้อน ขับปัสสาวะ

มหาสดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *C. podophylla* (Hk.) Copel.

ชื่ออื่น กูดตัน

ลักษณะ ลำต้นขนาดเล็กและสูงราว ๑-๒ เมตร ใบประกอบสีเขียวอ่อนถึงสีน้ำตาลอมแดง และมี
หนามสั้นๆปกคลุม โคนใบย่อยไม่แหลม ขอบใบเว้าลึกเกือบถึงเส้นกลางใบ เส้นใบแยกใกล้
ขอบใบ หลังใบมีขนอ่อนนุ่มปกคลุม ท้องใบมีเกล็ดยาวสีน้ำตาล อับสปอร์มีเกล็ดขนาดเล็ก
แทบมองไม่เห็นปกคลุมอยู่

แพทย์แผนไทย

จังหวัดสุพรรณบุรี

ยั้ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Smilax ovalifolia* Roxb.

ชื่อวงศ์ Smilacaceae

ชื่ออื่น เจียมย่างกอง(เมียน), เครือเตา(ขมุ,คนเมือง), ต้องบร่าย(ปะหล่อง)

ยั้ง ไม้เถาเลื้อยลงหัว

หัว รสหวานเล็กน้อย สรรพคุณ ดับพิษ แก้เส้นเอ็นพิการ แก้กามโรค น้ำเหลืองเสีย
เข้าข้อ

* ในรูปเป็นหัวยั้งโล้น เป็นวัชพืชปกคลุมดิน ไม่มีหนาม

มียั้งโล้น ยั้งเล็ก(ไม่มีหนาม) ยั้งเถาใหญ่(มีหนาม) ยั้งแดงมีมือ ยั้งเขียวไม่มีมือ

เร็ดหนู

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Stachyphrynium jagorianum*(K. Koch.) K. Schum.

ชื่อวงศ์ MARANTACEAE

ชื่ออื่น แหร์ตหนู, เร็ดหนู(สงขลา), กาเล็ดกาเว้า, กาเร็ดกาเหว่า(สุราษฎร์ธานี)

เร็ดหนู ไม้ต้นเล็กๆ ลงหัว ขึ้นในป่าชื้น หัวขนาดเล็ก

หัว ราก รสร้อนเล็กน้อย สรรพคุณ บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้อ่อนเพลีย แก้กามตายดำน ขับ
ปัสสาวะ

ลำพันแดง และ ลำพันขาว

ลำพันแดง และ ลำพันขาว ไม้จำพวกเหง้า ลักษณะคล้ายต้นว่านน้ำ ใบเล็กเรียวยาว ขอบขนานปลายแหลม ลำพันแดงต้นสีแดง ลำพันขาวต้นสีเขียว เหง้าขนาดเท่านิ้วก้อยกลมงอไปมา เกิดตามป่าชายเลนริมทะเล

เหง้า รสเค็มกร่อยร้อน สรรพคุณ ขับโลหิตระดูสตรี ขับลมลำไส้ แก้กูกเสียด แก้โลหิตระดูทำพิษให้คลั่งเพ้อ

ลำพันหางหมู

ลำพันหางหมู เป็นไม้จำพวกเหง้า ลักษณะคล้ายว่านน้ำ ใบยาวเรียวยาวขอบขนานปลายแหลม เหง้าเปลือกสีดำ มีรากเป็นฝอยแข็งสีดำเหมือนหางหมู เกิดอยู่ตามป่าชายเลนริมทะเล

เหง้า รสเผ็ดเค็ม ขับโลหิตระดู ขับลมในลำไส้

หวายตะมอย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium crumenatum* (Rumph.) Sw.

ชื่อวงศ์ Epidendroideae

ชื่ออื่น เอื้องมะลิ หวายพระอินทร์ แส้พระอินทร์ บัวกลางหาว เทียมลิง ดอกไม้ไหว นกกระยาง
หวายตะมอย นกกระยาง

หวายตะมอย ไม่ใช่ไม้ลงหัว (พวกกล้วยไม้)

ใบ รสเย็น สรรพคุณ ตำพอกท้องเด็กทำให้ท้องร้อน แก้ปวดท้อง ต้มอาบแก้ซางซึก ผื่นทาแก้
แผลพุพอง

กาบกำนที่พองโต รสเย็น สรรพคุณ แก้มือเท้าเย็น บำรุงหัวใจ ทำให้ชีพจรเต้นเร็ว แก้ไข้กาฬ
กระทุ้งพิษ ดับพิษร้อน ขับพยาธิ

แพทยแผนไทย

จังหวัดนนทบุรี

สิงหโมร่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cyrtosperma Johnstoni N.E.Br.

ชื่อวงศ์ ARACEAE

ชื่ออื่น ผักหนามฝรั่ง (กรุงเทพฯ) ว่านสิงหโมร่า (ไทย)

สิงหโมร่า ไม้กอลงเหง้า ลำต้นเป็นหนามสีแดง

เหง้า ก้าน ใบ รสขมร้อน สรรพคุณ บำรุงโลหิต ช่วยย่อยอาหาร ขับน้ำคาวปลาหลังคลอดบุตร

ดอก ก้านดอก สรรพคุณ แก้ริดสีดวงจมูก

เหง้า สรรพคุณ ใช้แก้มุดกิด ระดูขาว

หัว สรรพคุณ แก้โรคตับ รักษาโรคเกี่ยวกับเลือด แก้ปวดหลัง แก้ปวดเมื่อย สามารถใช้เป็น

ยาเดี่ยวได้ ใช้ชงน้ำดื่ม

*ก่อนใช้ควรนำทุกส่วน มาทำให้แห้งก่อน เพราะยางจะทำให้คัน

โสมไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Talinum paniculatum Gaertn.

ชื่อวงศ์ Portulacaceae

โสมไทย ไม้เถาเลื้อย หัว ใบอวบน้ำเป็นเมือก

หัว ราก รสขมมัน สรรพคุณ บำรุงกำลังให้แข็งแรงกระปรีกระเปร่า บำรุงโลหิต

*ใบ นำมาทอดกับไข่ บำรุงตับ บำรุงหัวใจ

อุตพิต

ชื่อวิทยาศาสตร์ Typhonium trilobatum Schott.

ชื่อวงศ์ ARACEAE

ชื่ออื่น มะโหรา (จันทบุรี) บอนแก้ว (เชียงใหม่)

อุตพิต ไม้กอลงหัว

หัว รสขื่นคั้น สรรพคุณ แก้ไอ ขับปัสสาวะ กัดล้างเสมหะ แก้ริดสีดวงทวารหนัก

แก้ริดสีดวงจมูก แก้โรคท้องมาน แก้แผลเปื่อย เช่น แผลเปื่อยจากงูกัด

* แก้ก้นโดยใช้ น้ำอ้อยแดง

แพทย์แผนไทย

จังหวัดจันทบุรี

ผักกระชับ

ชื่อวิทยาศาสตร์ Xanthium strumarium L.

ชื่อวงศ์ ASTERACEAE (COMPOSITAE)

ชื่อสามัญ Cocklebur

ชื่ออื่น กระชับ เกียงนา ชี้ครอก (ราชบุรี) ชี้อ้น (ภาคเหนือ) ชี้อ้นดอน (ขอนแก่น เลย)

ลักษณะ ไม้ล้มลุกปีเดียว ลำต้นตรง สูงได้ถึง ๑.๕ ม. ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่แกมรูปสามเหลี่ยม โคนเว้าเล็กน้อย ขอบเรียบหรือหยักเว้าแหว่ง ช่อดอกออกตามง่ามใบ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ในช่อดอกเดียวกัน ดอกเพศผู้เล็ก อยู่ชิดติดกันเป็นกระจุกกลมตรงปลายช่อ ดอกเพศเมียอยู่ชิดกันเป็นคู่ๆ ในกระเปาะกลมรี ทางตอนล่างของช่อ เปลือกมีหนามปลายงอเป็นขอ ที่ปลายกระเปาะมีหนามแข็ง ๒ อันโค้งงอเข้าหากัน แต่ละกระเปาะมี ๒ ผล ผลละ ๑ เมล็ด เมล็ดแก่สีดำ

ผักกระชับ เป็นไม้พุ่มขนาดย่อม (ชักบ้อเข้า)

ราก รสจืดเย็น สรรพคุณ ระบายความร้อน แก้ไข้ ขับปัสสาวะ

ผักกระเฉด

ชื่อวิทยาศาสตร์ Neptunia oleracea Lour.

ชื่อวงศ์ Lecuminosae

ชื่อสามัญ Water mimosa

ชื่ออื่น ผักหนอง (ภาคเหนือ) ผักกระเฉด ผักรุ้นอน (ภาคกลาง) ผักทะเลหนอง (แม่ฮ่องสอน) ผัดฉืด (ใต้) ผักกระเสดน้ำ (อีสาน-อุดรธานี-ยโสธร)

ลักษณะ เป็นพืชน้ำล้มลุก เป็นเถาเลื้อยเสมอกับผิวน้ำ ลำต้นกลมสีเขียว ตามปล้อง แก่จะมีนวมสีขาวๆ คล้ายกับพองน้ำหุ้มอยู่ จึงทำให้ผักกระเฉดลอยน้ำได้ ใบเป็น ใบประกอบแบบขนนกออกตามข้อ คล้ายใบมะขาม ใบสีเขียวขอบใบจะเป็นสีม่วง ใบจะหุบเวลาที่โดนสัมผัสและตอนกลางคืน รากจะแตกออกเป็นกระจุกตามบริเวณข้อ ผักกระเฉดจะออกดอกเป็นช่อกลมสีเหลืองตามซอกใบ ผลจะออกเป็นฝักโค้งงอเล็กน้อย มีเมล็ดดำใน ๔-๑๐ เมล็ด

ผักกระเฉด (ผักรุ้นอน) เป็นไม้เลื้อย มี ๒ สายพันธุ์ แบบบกกับน้ำ

ใบ รสเย็น สรรพคุณ แก้ไข้ตัวร้อน ถอนพิษอักเสบ

ผักกระโถม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Limnophila rugosa* Merr.

ชื่อวงศ์ SCROPHULARIACEAE

ชื่อสามัญ MARSH WEED

ชื่ออื่น ผักกะโสม อ้มกบ ผักกระโถม ผักกะโถม ผักกะโถม ผักกะโสม อ้มกบ
สู่ยหุยเซียง

ลักษณะ ต้น ไม้ล้มลุกจำพวกหญ้าขนาดเล็กมีอายุหลายปี ลำต้นแตกแขนงออกไปสีน้ำตาลอมเขียว ลักษณะอวบน้ำ ต้นที่ยังเล็กอยู่มีขนปกคลุมพอโตหรือแก่ขนจะหลุดร่วงไป ลำต้นสูงประมาณ ๑๕-๒๐ ซม. มีกลิ่นหอมคล้ายลูกกระวาน ใบ ใบเดี่ยวออกเป็นคู่ๆ ตรงข้ามกัน ใบเป็นรูปไข่ปลายมน (คล้ายใบโหระพา) แต่ที่หลังใบจะมีขนปกคลุมและเป็นรอยย่น ขนาดของใบกว้างประมาณ ๒.๕-๓ ซม. ยาว ๕-๖ ซม. สีเขียวจัด ก้านใบสั้น มีกลิ่นหอมคล้ายลูกกระวาน ดอก ออกเป็นช่ออยู่ตรงส่วนยอดของลำต้น ดอกสีน้ำเงินอมม่วงกลางดอกสีเหลือง ดอกคล้ายรูปปาก ด้านบนมี ๒ กลีบ ด้านล่าง ๓ กลีบ ดอกเล็กประมาณ ๘ มม. ไม่มีก้านดอก

ผักกระโถม

ใบ รสเย็น สรรพคุณ แก้ไข้พิษ ไข้ตัวร้อน ไข้หวัด แก้ปวดศีรษะ

ผักกาด(หัวไชเท้า)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Raphanus sativus* Linn., Cv group Chinese radish

ชื่อสามัญ Chinese radish, Oriental radish, Daikon

ชื่อวงศ์ Cruciferae

ชื่ออื่น ไช้เท้า, หัวผักกาดขาว (ทั่วไป) ; ผักกาดจีน(ภาคกลาง) ; ผักขี้หูด,
ผักเป๊กหัว(ภาคเหนือ) ; ไหล่ฮก, จีซัง (จีน)

ลักษณะ เป็นพืชจำพวกผัก มีรากสะสมอาหารลักษณะทรงกระบอกใหญ่ยาว สีขาวหรือสีอื่น ต้นสูงประมาณ ๑ เมตร แตกกิ่งก้านสาขามาก ใบแตกออกจากโคนต้นเป็นกอบ ยาว ๑๒-๑๒ ซม. หัวใบใหญ่ปลายใบมน ขอบใบมีรอยเว้าลึก ๔-๖ คู่ ทั้ง ๒ ข้าง ขอบใบมีรอยหยักคล้ายฟัน ก้านใบลักษณะสามเหลี่ยม ขอบมนใบที่ออกจากต้นที่สูงขึ้นจะมีขนาดเล็ก ใบรูปไข่กว้าง ๑-๑.๕ ซม. ยาว ๓-๕ ซม. ปลายใบแหลม ขอบใบมีรอยหยักต้น ๆ หรือแทบไม่มีเลย โคนใบมีก้านสั้น ๆ หรือแทบไม่มี ดอกออกเป็นช่อจากปลายก้านดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง ๔ กลีบ สีเขียวเป็นแผ่นยาวปลายมนกลม กลีบดอกมี ๔ กลีบ เป็นแผ่นยาวปลายมนกลมสีม่วงอ่อนหรือสีชมพู ส่วนโคนกลีบดอกสีขาว มีเกสรตัวผู้ ๔ อัน และเกสรตัวเมีย ๑ อัน รังไข่ลักษณะเป็นฝักยาวกลม ผลเป็นฝักยาวมีเมล็ดเป็นจำนวนมาก เมล็ดกลมแบนเล็กน้อยมีสีน้ำตาล เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๓ มม.

ผักกาด (หัวไชเท้า)

หัว รสเผ็ดชุ่ม สรรพคุณ ต่ำคั้นกับน้ำตาลทรายแดง แก้อาเจียนเป็นโลหิต

เมล็ด รสเผ็ดชุ่ม ขับเสมหะและโลหิต ระบายอ่อนๆ ระวังอาการหอบ แก้กัมจุกเสียด

ใบ ใช้ต้มน้ำแช่ตัวสำหรับ แก้อัมพฤษ์ อัมพาต

ผักกาดน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ Plantago major Linn.

ชื่อวงศ์ Plantaginaceae

ชื่อสามัญ Plantain

ชื่ออื่น หญ้าเอ็นยืด หญ้าเอ็นอืด (เชียงใหม่) หมอน้อย เขียวจ้อยเช่า ตะปุกชี้ อ้าพัวเช่า(จีน)

ลักษณะ เป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นอยู่ใต้ดิน ใบงอกขึ้นมาจากดิน ก้านยาว ใบรูปกลม โคนเรียวแหลม ปลายป้านแหลมหนา คล้ายใบผักคะน้า เส้นใบวิ่งตามยาว ๕ เส้น สีเขียวไม่เข้ม ดอกเล็ก ๆ ไม่มีก้าน ออกเป็นช่อเล็กยาวติดตามก้านที่พุ่งจากดิน ลักษณะแห้งผลเล็กเมื่อแก่แตกกลาง มักเกิดตามทีลุ่มที่มึ่น้ำท่วม ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด

ผักกาดน้ำ

ใช้ทั้งต้น รสจืดเย็น สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้นิ่ว แก้กษัย แก้กามโรค ระงับความร้อน แก้ทางเดินปัสสาวะอักเสบ

ผักกูด

ชื่อวิทยาศาสตร์ Thelypteris interrupta (Will d.)K.Iwats./Athyrium Eseulentum Copel.

ชื่อวงศ์ DRYOPTERIDACEAE

ชื่อสามัญ Oak fern

ชื่ออื่น กูด

ลักษณะ ต้น เป็นไม้ต้นเตี้ยพวกเดียวกับเฟิน ความสูง ๖-๑๘ ซม. โคนต้นพองออกมีขนสีน้ำตาลแดง โดยรอบ ใบ ใบประกอบแบบขนนกสองหรือสามชั้น ยาว ๑.๘-๔.๕ เมตร ใบย่อยรูปขอบขนานกว้าง ๑-๔ ซม. ยาว ๑๐-๓๐ ซม. ปลายใบแหลมขอบใบเรียบเป็นหยักเล็กน้อย อับสปอร์แตกตามยาวอยู่ใต้ใบ หัว เป็นเหง้า

ผักกูด ไม้ต้นเล็ก ๆ ขึ้นอยู่ริมน้ำ

ใบ รสเย็น สรรพคุณ แก้ไข้แก้ตัวร้อน แก้พิษอักเสบ

ผักขึ้นฉ่าย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Aqium graveolens L. vat. Dulce Pers.

ชื่อวงศ์ Umbelliferae

ชื่อสามัญ Celery , Smallage

ชื่ออื่น ผักปืม ผักข้าวป็น ผักป็น(เหนือ) ฮั้งซิ่ง ซิ่งฉ่าย(แต่จีว) ฮันฉิน ฉิ้นฉ่าย (จีนกลาง)

ลักษณะ ต้น เป็นไม้ล้มลุกจะมีอายุได้นานประมาณ ๑-๒ ปี และมีกลิ่นหอมทั้งต้น ส่วนลำต้นนั้นจะกลวง สูงประมาณ ๓๐-๕๐ ซม. ใบเป็นใบรวม ประกอบด้วยใบย่อย ๒-๓ คู่ ขอบใบจะหยัก เป็นแฉกเล็ก แต่ละแฉกนั้น เป็นรูปสามเหลี่ยม หรือห้าเหลี่ยมดอกออกเป็นช่อคล้ายซี่ร่ม ตรงยอดดอกนั้นแผ่ เป็นรัศมี ดอกมีขนาดเล็ก เป็นดอกสมบูรณ์เพศผล มีลักษณะกลมรี ขนาดเล็ก สีน้ำตาลอ่อน มี กลิ่นหอม จะให้ผลเพียงครั้งเดียว ขึ้นฉ่าย (Celery) มี ๒ พันธุ์ พันธุ์หนึ่งเป็นขึ้นฉ่ายจีน (Chinese celery) มีขนาดลำต้นเล็กสูง ๓๐ ซม. ใบค่อนข้างแก่ อีกพันธุ์เป็นขึ้นฉ่ายฝรั่ง ต้นอวบใหญ่มาก ลำต้นสูงถึง ๔๐ - ๖๐ ซม. สีลำต้นค่อนข้างขาวเหลือง ใบสีเขียวอมเขียว

ผักขึ้นฉ่าย ไม้ต้นเล็ก

ใช้ทั้งต้น รสเย็นหอม สรรพคุณ ลดความดันโลหิต บำรุงร่างกาย แก้เบาหวาน

ผักโขมหนาม

ชื่อวิทยาศาสตร์ Amaranthus spinosus L.

ชื่อวงศ์ Amaranthaceae

ชื่อสามัญ Chineses spinach

ชื่ออื่นๆ ผักโขม(กลาง) ผักโหม ผักหม(ใต้) ผักโหมเกลี้ยง

(แม่ฮ่องสอน) กระเหม่อลอเตอ (กระเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน)

ลักษณะ ไม้ล้มลุกฤดูเดียว ลำต้นตั้งตรง กลมมนหรือเป็นสันป้าน แตกกิ่งก้านมาก ผิวเรียบหรือมีขนเล็กน้อย ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่แกมขอบขนานแกมใบหอก เมื่ออ่อนอ้อมมีขนเล็กน้อยที่เส้นใบ ดอกช่อออกที่ซอกใบและปลายกิ่ง ดอกย่อยเรียงตัวอัดกันแน่น มีหนาม ไม่แข็ง กลีบรวมโค้ง ขอบกลีบใส ตรงกลางมีแถบสีเขียวหรือม่วง แยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ผลแห้งแตกได้ รูปขอบขนาน ปลายแยกเป็น ๓ พู

ผักโขมหนาม ไม้ต้นเล็กๆมีหนามตามข้อ

ราก รสขมเย็นขึ้น สรรพคุณ แก้ไข้ใน แก้ไข้ แก้ตัวร้อน แก้เด็กเป็นฝ้าละอองเจริญอาหาร

ผักโขมหัด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amaranthus vividis* L.

ชื่อวงศ์ AMARANTHACEAE

ชื่อสามัญ Amaranth /Green Amaranth /Slender amaranth /Wild blite.

ชื่ออื่น ผักหม ผักหมหัด ผักโขม ผักโขมไทย

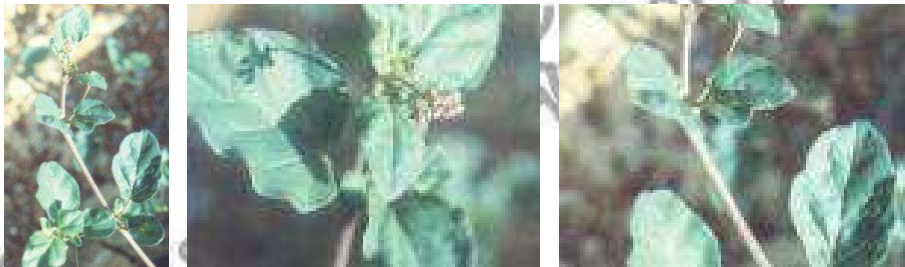
ลักษณะ ไม้ล้มลุกฤดูเดียว ลำต้นตรง สูง ๑๐-๓๕ ซม. แตกกิ่งก้านน้อยใกล้โคนต้น มีขนหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานแกมใบหอก รูปไข่กลับแกมวงรีกว้าง ๐.๓-๑ ซม. ยาว ๑-๓ ซม. ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบเรียว ปลายสอบเข้าหาก้านใบ ขอบใบจักโค้งมนหรือกึ่งฟันเลื่อย ท้องใบเกลี้ยง ดอกช่อกระจุกออกที่ซอกใบ และปลายยอด ดอกย่อย ๒-๑๐ ดอก มีขนหนาแน่น ใบประดับรูปหอกแคบ กลีบดอกสีม่วง เชื่อมติดกันเป็นหลอดปลายแยกเป็น ๒ ปาก ปากบนแยกเป็น ๒ พูรูปโล่ ปากล่างแยกเป็น ๓ พู ผลเป็นฝักแห้ง แตกได้ รูปกระสวย

ผักโขมหัด ไม้ต้นเล็ก

ราก รสเย็นขึ้น สรรพคุณ แก้พิษร้อนภายใน ต้มเอาน้ำอาบ แก้เม็ดผื่นคัน ถอนพิษไข้ แก้เสมหะ ขับปัสสาวะ

ผักโขมหิน(ผักขมหิน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Boerhavia diffusa* L.

ชื่อวงศ์ NYCTAGINACEAE

ชื่อสามัญ Pigweed /Spreading hog weed

ชื่ออื่น ผักขมหิน นางกุ่มแซ่ ปังแป ผักขมฟ้า ผักบังดิน ผักเบี่ยหิน

ลักษณะ ไม้ล้มลุกลำต้นทอดเลื้อยชูยอดขึ้น แตกกิ่งก้านมาก สูงได้ถึง ๑ ม. ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่แกมขอบขนานหรือรูปใบหอก ปลายแหลมหรือมน โคนใบรูปลิ้นหรือมน ท้องใบมีสีอ่อนกว่าหลังใบ มีต่อมสีแดงตามแนวขอบใบ ดอกช่อคล้ายซี่ร่ม รวมกันเป็นช่อแยกแขนง ดอกย่อยหลายดอก กลีบรวมเชื่อมติดกันเป็นรูปประขัง สีขาว ชมพูหรือแดง ผลรูปกระบอง ยาว ๒-๓ มม. ขอบเป็นสัน ๕ สัน

ผักโขมหิน(ผักขมหิน)

ต้น รสเผ็ดร้อน สรรพคุณ ขับลมให้ผายเรอ แก้เสมหะและตีพิการ

ผักขวง(สะเดาดิน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Glinus oppositifolius* (L.) A.DC.

ชื่อวงศ์ Molluginaceae

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น ผักขวง สะเดาดิน (ภาคกลาง) ผักขี้ขวง (ภาคเหนือ)

ลักษณะ พืชล้มลุก ลำต้นทอดเลื้อยแตกแขนงแผ่ออกครอบคลุม

ดินคล้ายพรม ใบมีขนาดเล็กเรียวยาว ออกจากบริเวณข้อของลำต้นข้อละ ๔-๕ ใบ ขอบใบ

เรียบ ก้านใบสั้น ดอก ออกรอบๆ ข้อ ข้อละ ๔-๖ ดอก มีกลีบดอก ๕ กลีบ สีขาวอมเขียว ติด
ผลรูปยาวรี เมื่อผลแก่จะแตกออกเป็นสามแฉก ภายในมีเมล็ดสีน้ำตาลแดงจำนวนมาก พบขึ้น
บริเวณชื้นแฉะ

ผักขวง(สะเดาดิน) ไม้เลื้อยต้นเล็ก

ใช้ทั้งต้น รสขม สรรพคุณ บำรุงน้ำดี ระวังความร้อน ทำให้ละเอียดสุมหั่วเด็ก แก้หวัดคัดจมูก

ผักคราดหัวแหวน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Acmella oleracea* (L.) R.K.Jansen / *Spilanthes acmella* (L.) Murray

ชื่อสามัญ Para cress , Tooth-ache Plant

ชื่อวงศ์ Asteraceae (Compositae)

ชื่ออื่น ผักคราด ผักเผ็ด อั้งฮวยเกี้ย

ลักษณะ ไม้ล้มลุก สูง ๓๐-๔๐ ซม. ลำต้นมักทอดเลื้อย ปลายยอดตั้ง ต้นสีเขียวปนสีม่วงแดง มีขน ใบ

เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงตรงข้าม สลับตั้งฉาก รูปสามเหลี่ยม กว้าง ๓-๔ ซม. ยาว ๓-๖ ซม.

ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบจักฟันเลื่อย แผ่นใบสีเขียว มีขนประปรายทั้งสองด้าน ดอก

ออกเป็นช่อรูปกรวยคว่ำ ตามซอกใบ ดอกสีเหลือง ผล เป็นผลแห้ง รูปไข่

ผักคราดหัวแหวน ไม้ต้นเล็ก

ใช้ทั้งต้น รสเียนเบื่อเล็กน้อย สรรพคุณ แก้พิษตานซาง แก่ริดสีดวง แก้ผอมเหลือง แก้เด็กตัว
ร้อน แก้ปวดบวม แก้ต่อมทอนซิลอักเสบ

ผักเค็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cassia sophera Linn.

ชื่อวงศ์ CAESALPINEAE

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น ผักเค็ด ผักเห็ด ขี้เหล็กผี ขี้เหล็กน้อย ขี้เหล็กเทศ ผักหวานบ้าน

ลักษณะ ไม้พุ่มขนาดเล็ก แตกกิ่งก้านสาขาออกรอบ ๆ ต้น กิ่งก้านไม่ใหญ่นัก ใบเดี่ยว ลักษณะของใบเป็นรูปมนรี ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน ลักษณะของใบคล้ายกับใบแสมสารหรือใบมะยม มีสีเขียวเป็นมัน ดอกออกเป็นช่ออยู่ตามง่ามใบ มีสีเหลืองคล้ายกับดอกขี้เหล็ก ผลเป็นรูปฝัก และจะแบ่งออกเป็นข้อ ๆ ลักษณะคล้ายกับฝักถั่วเขียว

ผักเค็ด ไม้พุ่มขนาดเล็ก

ใบ รสขื่นขม สรรพคุณ ต้มเอาน้ำอาบ แก้ปวดแผล แก้ผื่นคัน
ราก รสขมเย็น สรรพคุณ แก้พิษร้อนภายในร่างกาย

ผักชีลา

ชื่อวิทยาศาสตร์ Coriandrum sativum Linn.

ชื่อวงศ์ UMBELLIFERAE

ชื่อสามัญ Coriander

ชื่ออื่น ผักหอมน้อย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ผัก

หอมป้อม ผักหอมพอม (ภาคเหนือ) พังไฉ่ (จีน-แต้จิ๋ว) ผักหอม (นครพนม) ผักชีลา

ลักษณะ ไม้ล้มลุก ที่มีลำต้นตั้งตรง ภายในจะกลวง และมีกิ่งก้านที่เล็ก ไม่มีขน มีรากแก้วสั้น แต่รากฝอยจะมีมาก ลำต้นสีเขียวแต่ถ้าแก่จัดจะออกเขียวอมน้ำตาล ใบจะเรียงคล้ายขนนก แต่อยู่ในรูปทรงพัด ดอกออกเป็นช่อ ตรงส่วนยอดของต้น ดอกมีขนาดเล็กอยู่ ๕ กลีบสีขาวหรือชมพูอ่อนๆ จะติดผลในฤดูหนาว เป็นทรงกลมโตประมาณ ๓-๕ มม. ตรงปลายผลแยกเป็น ๒ แฉก ตามผิวจะมีเส้นคลื่นอยู่ ๑๐ เส้น

ผักชีที่ปลูกกันแพร่หลายในประเทศไทยมี ๒ ชนิดคือ

๑. พันธุ์พื้นเมือง มีลักษณะใบบาง ต้นเล็ก เมล็ดเล็ก ออกดอกเร็ว อายุสั้น มีกลิ่นหอมฉุน
๒. พันธุ์ออฟริกา มีลักษณะใบใหญ่หนา ต้นใหญ่ กลิ่นหอมเล็กน้อย อายุยาวกว่าพันธุ์พื้นเมือง

ผักชีลา ไม้ต้นเล็ก ๆ

ลูก รสขมฝาดร้อนหอม สรรพคุณ แก้ไข้เนื่องจากซาง แก้กระหายน้ำ บำรุงธาตุ แก้คลื่นเหียน อาเจียน ขับลมในลำไส้ แก้สะอึก แก้ตาเจ็บ

ราก รสหอมเย็น สรรพคุณ กระทุ้งพิษไข้หัว หัดเหือด สุกใส ดำแดง แก้ไอ เจ็บคอ

ผักชีล้อม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Oenanthe javanica* (Blume) DC.

ชื่อวงศ์ UMBELLIFERAE (APIACEAE)

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น ผักอัน้ออ

ลักษณะ ไม้ล้มลุกอวบน้ำชอบขึ้นในที่ชื้นแฉะ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับใบย่อยรูปใบหอก ดอกช่อออกที่ปลายยอด กลีบดอกสีขาว ก้านดอกย่อยยาวเท่ากัน ผลเป็นผลแห้งแตกได้ รูปไข่กลับ

ผักชีล้อม ไม้ต้นเล็กๆ

เมล็ด รสหอมร้อนเล็กน้อย สรรพคุณ ขับลมในลำไส้ แก้ธาตุพิการ แก้ไอ แก้หอบ บำรุงปอด

ผักตบเต่าน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hydrocharis dubia* (Bl.) Back. / *Hydrocharis morsus ranae* Linn.

ชื่อวงศ์ HYDROCHARITACEAE

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น ผักตบเต่า ตบเต่าน้ำ

ลักษณะ วัชพืชน้ำที่มีลำต้นเจริญเติบโตอยู่ในน้ำ มีรากและสามารถแตกไหลเป็นเส้นสีขาว ปลายไหลเจริญเติบโตเป็นต้นใหม่ ใบมีรูปร่างกลมแบบใบข้าวบักฐานใบเว้าเข้าหาก้านใบเป็นรูปหัวใจ ก้านใบยาว ขอบใบเรียบ แต่ถ้าในฤดูแล้งมีน้ำน้อยก้านใบก็จะสั้นลง ใบเมื่อลอยน้ำจะมีลักษณะคล้ายตบเต่า ในช่วงฤดูแล้ง ส่วนกลางแผ่นใบจะพองออกคล้ายกับหนูนู้ด้วยพองน้ำ ดอกออกตามซอกใบก้านดอกยาว ดอกมีสีขาวมีดอกตัวผู้และดอกตัวเมียเกิดแยกกันคนละดอก มีใบประดับหุ้มดอกตัวผู้และก้านดอกตัวผู้จะเรียงยาวกว่าดอกตัวเมีย ติดผลคล้ายตะขบฝรั่งแต่ก้านผลใหญ่

ผักตบเต่าน้ำ ไม้ น้ำ

ใช้ทั้งต้น รสจืดเย็น สรรพคุณ แก้เสมหะและลม แก้เพ้อคลุ้ม แก้ไข้เพื่อตี ช่วยย่อยอาหาร

ผักหนอก

ชื่อวิทยาศาสตร์ Centella asiatica Urban

ชื่อวงศ์ Umbelliferae

ชื่อสามัญ Asiatic Pennywort, Tiger Herbal

ชื่ออื่น ผักแว่น ผักหนอก

ลักษณะ ไม้ล้มลุกอายุหลายปี เลื้อยแผ่ไปตามพื้นดิน ชอบที่ชื้นแฉะแตกรากฝอยตามข้อ ไหลที่แผ่ไปจะงอกใบจากข้อชูขึ้น ๓-๕ ใบ ใบ เดี่ยว เรียงสลับ รูปไตเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒-๕ ซม. ขอบใบหยัก ก้านใบยาว ดอก ช่อ ออกที่ซอกใบ ขนาดเล็ก ๒-๓ ดอก กลีบดอกสีม่วง ผลแห้งแตกได้

ผักหนอก ไม้ต้นเล็กๆ ใบกลม

ใช้ทั้งต้น รสขมเล็กน้อย สรรพคุณ ตำคั้นเอาน้ำรับประทาน บำรุงหัวใจ แก้ไข้ใน เนื่องจากพลัดตกหกล้ม แก้เมื่อยล้า อ่อนเพลีย แก้บิด ท้องเสีย.

ผักบุ้งขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ Ipomoea carnea Jacq

ชื่อวงศ์ CONVOLVULACEAE

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น -

ลักษณะ ผักบุ้งต้นเป็นไม้พุ่ม น้ำยางสีขาว ใบเดี่ยว เรียงเวียน ดอกช่อ กลีบดอกสีชมพูอ่อนหรือม่วงอ่อน ออกที่ง่ามใบและปลายกิ่ง ผลแห้งแตก

ผักบุ้งขาว ไม้เลื้อยทอดยอด

ใบ เถา รสเย็น สรรพคุณ ถอนพิษทั้งปวง แก้พิษเบื่อเมา แก้กตาฟาง

ใบ ตำพอก แก้พิษฝี ถอนพิษอักเสบ

ผักบุงจีน

ชื่อวิทยาศาสตร์ Ipomoea aquatica Forsk. Var. reptan

ชื่อสามัญ water convolvulus / kang-kong

ชื่อวงศ์ Convolvulaceae

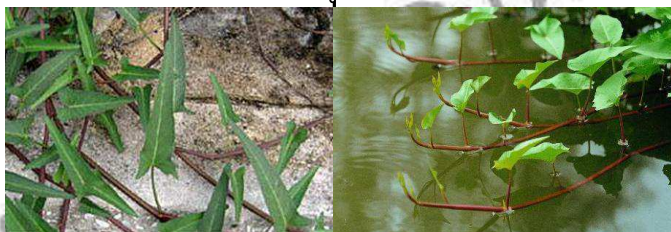
ชื่ออื่น -

ลักษณะ ไม้เลื้อยชนิดหนึ่งที่มีเนื้ออ่อน ลำต้นจะกลวงและเป็นปล้อง ๆ มีสีเขียว จะเลื้อยขึ้นแผ่ตาม
หน้าน้ำ หรือในที่ลุ่ม ตามพื้นที่ที่มีความชื้น และแฉะ ใบมีสีเขียวเข้ม ลักษณะของใบจะเป็น
รูปสามเหลี่ยมมุมแหลม จะออกเป็นใบเดี่ยวสลับทางกันตามข้อต้น ใบยาวประมาณ ๒-๓ นิ้ว
ลักษณะของดอกเป็นรูปประฆังเล็ก มีสีม่วงอ่อน ๆ หรือสีชมพู ดอกจะบานเต็มที่ประมาณ ๒
นิ้ว ดอกจะตกในฤดูแล้ง

ผักบุงจีน ไม้ต้นเล็กๆ

ใช้ทั้งต้น รสเย็น สรรพคุณ แก้พิษฝี ถอนพิษอักเสบ ถอนพิษยาเบื่อเมา

ผักบุงแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Ipomoea aquatica Forsk.

ชื่อวงศ์ CONVOLVULACEAE

ชื่อสามัญ Swamp cabbage

ชื่ออื่น ผักทอดยอด ผักบุง ผักบุงแดง ผักบุงนา กำจร โหนเดาะ

ลักษณะ ไม้เลื้อยชนิดหนึ่งที่มีเนื้ออ่อน ลำต้นจะกลวงและเป็นปล้อง ๆ มีสีเขียว จะเลื้อยขึ้นแผ่ตาม
หน้าน้ำ หรือในที่ลุ่ม ตามพื้นที่ที่มีความชื้น และแฉะ ใบมีสีเขียวเข้ม ลักษณะของใบจะเป็น
รูปสามเหลี่ยมมุมแหลม จะออกเป็นใบเดี่ยวสลับทางกันตามข้อต้น ใบยาวประมาณ ๒-๓ นิ้ว
ลักษณะของดอกเป็นรูปประฆังเล็ก มีสีม่วงอ่อน ๆ หรือสีชมพู ดอกจะบานเต็มที่ประมาณ ๒
นิ้ว ดอกจะตกในฤดูแล้ง

ผักบุงแดง ไม้เลื้อยทอด ต้นและยอดมีสีแดง

ใบ เถา รสเย็น สรรพคุณ ถอนพิษยาเบื่อเมา แก้ตาฟาง ตามัว

ใบ สรรพคุณ ตำพอก แก้พิษฝี ถอนพิษอักเสบ

ผักบุ้งรั้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์ Enydra fluc tuans Lour.

ชื่อวงศ์ ASTERACEAE [COMPOSITAE]

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น ปลิง กาล่อ ผักดีเหยียน ผักแปง ผักบุ้งรั้ว

ลักษณะ พืชล้มลุก มีลำต้นทอดเลื้อยตามพื้นน้ำ ปลายยอดสูง ๑๕-๖๐ ซม. ลำต้นกลวง มีรากออกตามข้อ ใบรูปขอบขนานแคบ ออกตรงข้าม ไม่มีก้านใบ ดอกสีขาวแกมเขียว ออกเป็นกระจุกค่อนข้างกลม ออกตามปลายยอดหรือซอกใบ ไม่มีก้านดอก มีใบประดับรูปไข่ ๔ อัน ดอกวงนอกเป็นดอกสมบูรณ์เพศ ปลายเกสรเพศเมียแยกเป็นแฉกสั้น พบทั่วไปในเขตร้อน ชอบขึ้นตามที่ชื้นแฉะหรือมีน้ำขังเล็กน้อย ยอดอ่อนรับประทานได้ ต้นอ่อนเป็นยาเจริญอาหาร ใบตำพอกแก้โรคผิวหนังและเป็นยาระบาย

ผักบุ้งรั้ว ไม้ น้ำ

ใช้ทั้งต้น รสขมเย็น สรรพคุณ แก้พิษทั้งปวง ใช้ต้มเข้ากระโجمเอาไอรรม ขับเหงื่อ แก้บวม เหน็บชา ถอนพิษได้ดี

ผักเบี้ย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Trianthema Decandra Linn.

ชื่อวงศ์ AIZOACEAE

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น ผักเบี้ย

ลักษณะ ไม้ล้มลุกเนื้ออ่อนเล็ก ๆ ลำต้นเล็ก ๆ เลื้อยพาดตามพื้นดินเรื่อย ๆ ลำต้นสีน้ำตาลเป็นไม้อ่อนไปทั้งต้น กิ่งของใบแยกจากเถา ลำต้นทั้งสองข้างมีสีเขียวค่อนข้างดำ ใบเล็กยาวประมาณ ๒-๔ เซนติเมตร กว้างประมาณ ๑-๒ เซนติเมตร มีดอกสีเหลืองๆ เล็กๆ ขึ้นที่ปลายยอดของกิ่งใบ

ผักเบี้ย ไม้ต้นตัวเล็ก ๆ มี ๒ สายพันธุ์ มีผักเบี้ยเล็ก กับผักเบี้ยใหญ่

ใบ รสเย็น สรรพคุณ แก้ไข้ แก้กัวร้อน แก้กษิตานซาง

ผักเปิดขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alternanthera paronichyoides* St. Hil.

ชื่อวงศ์ AMARANTHACEAE

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น -

ลักษณะ ไม้ล้มลุก สูงไม่เกิน ๓๐ เซนติเมตร บางครั้งลำต้นเลื้อยไปตามดิน ดอกสีขาวเล็กๆ เป็นพืชอวบน้ำ มี ๒ สี คือ ใบและลำต้นสีเขียว เรียกว่า ผักเปิดขาว ใบและลำต้นสีม่วงแดง เรียกว่า ผักเปิดแดง

ผักเปิดขาว ไม้เลื้อยตามพื้นดิน

ใช้ทั้งต้น รสขื่นเอียน สรรพคุณ ดับพิษโลหิต ทำให้โลหิตเย็น ฟอกและบำรุงโลหิต แก้กษุสตรีน้ําเหม็น แก้ปวดเอวและท้องน้อย

ผักเปิดแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alternanthera bettzickiana* (Regel) G.Nicholson

ชื่อวงศ์ AMARANTHACEAE

ชื่อสามัญ Joy weed.

ชื่ออื่น ผักเปิดฝรั่ง; ผักโหมแดง (ภาคเหนือ); พรมมิแดง (ภาคกลาง)

ลักษณะ ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง สูง ๑๐-๒๐ เซนติเมตร ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือรูปใบหอกกลับ กว้าง ๐.๕-๑.๕ เซนติเมตร ยาว ๑-๕ เซนติเมตร สีแดง ดอกเป็นช่อ รูปกระบอก หรือทรงกลมออกที่ซอกใบและปลายกิ่ง กลีบรวมสีขาวนวล ผลแห้งรูปคล้ายโล่ เมล็ดสีน้ำตาล

ผักเปิดแดง ไม้เลื้อยตามพื้นดิน

ใช้ทั้งต้น รสขื่นเอียน สรรพคุณ ดับพิษโลหิต ทำให้โลหิตเย็นเป็นยาระบายอ่อนๆ ฟอกและบำรุงโลหิต แก้กษุสตรีน้ําเหม็น แก้ปวดเอว และท้องน้อย

ผักปอดตัวผู้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *sphenoclea zeylanica* Gaertn.

ชื่อวงศ์ SPHENOCLEACEAE

ชื่อสามัญ gooseweed, hollowstem

ชื่ออื่น ผักปอดนา ผักจุ่มป่า ผักกุ่มป่า ผักปุมป่า ผักปุมปลา ผักปอดนา

ลักษณะ พืชอายุหลายปี ลำต้น อวบน้ำสูง ๓๐-๖๐ ซม. โคนต้นมีปลอกคล้ายฟองน้ำสีขาวหุ้ม ใบ เดี่ยว ติดแบบสลับรูปรีหรือรูปขอบขนาน กว้าง ๑ ซม. ยาว ๒.๕-๓.๕ ซม. ดอก สีขาวออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกเป็นลักษณะเป็นก้อนรีสีเขียว กลีบดอกรูปประฆัง ผล กลมมีเคลือบสีขาวเมื่อแก่จะแตก เมล็ด จำนวนมาก สีเหลืองหรือสีน้ำตาล

ผักปอดตัวผู้ ไม้ใบเล็ก ๆ ขึ้นตามท้องนา

ผักปอดตัวผู้ ไม้ใบเล็ก ๆ ขึ้นตามทุ่งนา

ผักปอดตัวเมีย เหมือนกับผักปอดตัวผู้ แต่ต้นและใบใหญ่กว่า

ราก รสขื่นร้อนเล็กน้อย สรรพคุณ แก้โลหิตพิการ ขับลมให้กระจาย

ต้น รสขื่นเล็กน้อย สรรพคุณ แก้ปวดมดลูก แก้สันนิบาตหน้าเพลิง

ผักปลัง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Basella alba Linn. (ผักปลังขาว) / Basella rubra Linn. (ผักปลังแดง)

ชื่อวงศ์ BASELLACEAE

ชื่อสามัญ Indian spinach / Ceylon Spinach

ชื่ออื่น ผักปลัง (ใต้ กลาง) ผักบั้ง(เหนือ)

ลักษณะ ไม้เลื้อย ลำต้นกลม อวบน้ำไม่มีขน แตกกิ่งก้านสาขาได้มาก ลำต้นเป็นสีเขียวหรือสีม่วงแดง แผ่นใบอวบน้ำใบรูปร่างเป็นรูปไข่หัวใจหรือปนขอบขนาน ใบลักษณะมัน ไม่มีขน หากขยี้ดูจะเป็นเมือก เหนียว ดอกเป็นดอกช่อ ดอกของผักปลังขาวสีขาว ดอกของผักปลังแดงสีขาวอมชมพู ใบประดับ ๒ ใบเล็กๆ ติดกันและปลายแยกออกเป็น ๕ กลีบ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕-๖ มม. ลูกแก่จะมีสีม่วงอมดำ เนื้อนิ่มภายในผลมีน้ำสีม่วงดำหรือสีขาว

ผักปลัง ไม้เลื้อยมี ๒ ชนิด คือ ชนิดแดง และชนิดขาว สรรพคุณเหมือนกัน

ต้น รสเย็น สรรพคุณ แก้พิษฝี แก้อักเสบ

ใบ รสเย็นเบื่อ สรรพคุณ แก้กลาก

ดอก รสเย็นเบื่อ สรรพคุณ แก้เกลื้อน

ราก รสเย็นเบื่อ สรรพคุณ แก้โรคผิวหนัง แก้รังแค แก้ท้องผูก

ผักแพวแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Iresine herbstii* Hook.

ชื่อวงศ์ AMARANTHACEAE

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น ผักแพวแดง ผักแพวสวน อีแปะ

ลักษณะ ไม้ล้มลุก ใบประกอบชนิดมีใบย่อยใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ใบสีแดงเห็นเส้นใบชัดเจน ดอกช่อ สีขาวแกมเหลือง มีทั้งดอกสมบูรณ์เพศและแยกเพศ ผลเป็นผลแห้ง ไม่แตก

ผักแพวแดง ไม้ต้นเล็กๆ

ราก รสร้อน สรรพคุณ แก้ลม แก้กระเพาะอาหารพิการ อุจจาระหยาบ แก้ท้องมาน
แก้ริดสีดวง แก้หืดไอ แก้เส้นประสาทพิการ แก้ปวดเมื่อยตามข้อกระดูก

ผักหวานบ้าน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sauropus androgynus*

ชื่อสามัญ -

ชื่อวงศ์ Euphorbiaceae

ชื่ออื่น ก้านตรง จ้าผักหวาน โถห่วยกะนิ เต่าะ นานาเซียม ผักหวานใต้ใบ และมะยมป่า

ลักษณะ ผักหวานบ้านเป็นไม้พุ่ม สูง ๐.๘ - ๒ เมตร กิ่งก้านค่อนข้างเล็ก สีเขียวปนเทา ใบเป็นใบเดี่ยว ก้านใบสั้น ประมาณ ๒ - ๔ มม. ใบออกแบบสลับ รูปร่างกลมรูปขอบขนาน หรือค่อนข้างเป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ใบกว้าง ๒ - ๓.๒ ซม. ยาว ๓.๒ - ๖ ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ และมีหูใบเป็นแผ่นเล็ก ๆ ที่โคนก้านใบ ดอกสีม่วงแดงหรือแดงเข้มกลุ่มละ ๒ - ๔ ดอก เป็นดอกเดี่ยวออกตรงซอกใบ ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกเพศกัน ผลรูปร่างคล้ายลูกมะยม เรียงกันอยู่ใต้ใบ ผลมี ๓ พู สีขาวนวลและออกสีชมพูเล็กน้อย เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑.๐ - ๑.๕ ซม. เมล็ดเป็นรูปสามเหลี่ยม ขนาดเล็ก

ผักหวานบ้าน ไม้ยืนต้นขนาดย่อม

ราก รสเย็น สรรพคุณ แก้กัวร้อน ถอนพิษไข้ แก้ไข้กลับ

ไม่ควรรับประทานมากในผู้ป่วยที่มีปัญหาเกี่ยวกับปัสสาวะ รับประทานมากอาจทำให้มีอาการปวดหลัง

ผักหวานป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ Melientha suavis Pierre

ชื่อสามัญ Pak-wan Tree

ชื่อวงศ์ Opiliaceae

ชื่ออื่น ก้านตรง จ้าผักหวาน โถห่วยกะนิ เต้าะ นานาเซียม ผักหวานใต้ใบ และมะยมป่า

ลักษณะ ไม้ยืนต้นขนาดกลาง ต้นที่โตเต็มที่อาจสูงถึง ๑๓ เมตร แคที่พบโดยทั่วไปมักมีลักษณะเป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็กหรือเป็นไม้พุ่ม เนื่องจากมีการหักกิ่ง เตี้ยยอดเพื่อกระตุ้นให้เกิดกิ่งและยอดอ่อน ซึ่งเป็นส่วนที่ใช้บริโภค ใบของผักหวานป่าเป็นใบเดี่ยวเรียงสลับกัน ใบอ่อนรูปร่างแคบรี ปลายใบแหลม สีเขียวอมเหลือง ใบแก่เต็มที่รูปร่างรีกว้างถึงรูปไข่หรือรูปไข่กลับ ใบสีเขียวเข้ม เนื้อใบกรอบ ขอบใบเรียบ ปลายใบมน ขนาดของใบประมาณ ๒.๕-๕ ซม. x ๖-๑๒ ซม. ก้านใบสั้น ช่อดอกแตกกิ่งก้านคล้ายช่อดอกมะม่วงหรือลำไย และเกิดตามกิ่งแก่ หรือตามลำต้นที่ใบร่วงแล้ว ดอกมีขนาดเล็กเป็นตุ่มสีเขียวอัดกันแน่นเป็นกระจุกขณะที่ยังอ่อนอยู่ ผลเป็นผลเดี่ยว ติดกันเป็นพวง เหมือนช่อผลของมะไฟหรือกลางสาด แต่ละผลมีขนาดประมาณ ๑.๕ x ๒.๕ ซม. ผลอ่อนสีเขียวมีวอลเคลือบและเปลี่ยนเป็นสีเหลืองถึงเหลืองอมส้ม เมื่อผลสุกแต่ละผลมีเมล็ดเดี่ยว

ผักหวานป่า ไม้ยืนต้นขนาดย่อม

ราก รสเย็น สรรพคุณ แก้ตีพิการ แก้เชื่อมมัว แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้กระสับกระส่าย

ผักแว่น

ชื่อวิทยาศาสตร์ Marsilea crenata Prel.

ชื่อวงศ์ MARSILEACEAE

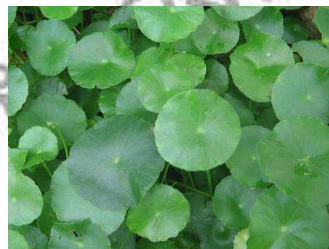
ชื่อสามัญ Water Clover.

ชื่ออื่น ผักลิ้นปี (ใต้) หนูเต้าะ (กระเหรี่ยง - แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะ ผักแว่น จัดเป็นเฟินน้ำ ลำต้น ค่อนข้างกลม มีขนสีน้ำตาลอ่อนปกคลุม ลำต้นอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล ลักษณะเป็นเหง้าเถาเลื้อยไปตามผิวดินหรือผิวน้ำ โคลนเลน ใบเป็นใบประกอบมีใบย่อยทั้งสี่ใบรูปกรวยปลายมนเป็นรูปลิ้นคล้ายพัด ซึ่งแต่ละใบจะมีเส้นใบแบบ cichotomous คล้ายบัวแฉก ขนาดใบกว้าง ๐.๖-๑.๕ ซม. ยาว ๐.๘-๑.๙ ซม. โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ หรือหยักเล็กน้อย แผ่นใบเรียบ หรือหยักเล็กน้อย แผ่นใบเรียบ ไม่มีขนออกจากตรงกลางตำแหน่งเดียวกัน ใบทั้งหมดรวมกันเป็นลักษณะกลม ก้านใบยาว ๔.๕-๑๕ ซม. ใบย่อยไม่มีก้านใบ มี sporocarps เป็นก้อนแข็ง ๆ สีดำ รูปขนาน หรือรูปรีคล้ายเมล็ดถั่วเขียว ออกที่โคนก้านใบขณะอ่อนมีสีขาว เมื่อแก่จะเป็นสีน้ำตาลเข้มเกือบดำ

ผักแว่น ไม้ต้นเล็ก อยู่ริมน้ำ ชูใบ ก้านยาว

ใช้ทั้งต้น รสจืด สรรพคุณ แก้เสมหะ แก้ตีเตือด เจริญอาหาร แก้อักเสบทุกชนิด แก้บิด แก้ท้องเสีย(ใช้ส่วนที่มีรสเมา)

ผักเสี้ยนไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cleome gynandra L.

ชื่อวงศ์ CAPPARACEAE

ชื่อสามัญ Wild spider flower

ชื่ออื่น ส้มเสี้ยน(ภาคเหนือ) ผักเสี้ยนไทย ผักเสี้ยนตัวผู้

ลักษณะ ต้นเป็นพืชรากปืเตี้ยลำต้นตั้งตรงแตกกิ่งแขนงข้าง มี ๒ ชนิด ลำต้นสีแดงและลำต้นสีเขียว ลำต้นมีขนสั้นๆ ปกคลุม และมียางเหนียว ใบเป็นใบประกอบ มีใบย่อย ๓-๕ ใบ ใบย่อยมีลักษณะรูปไข่กลับหรือขอบขนาน ปลายแหลมโคนใบสอบ ขอบใบเป็นคลื่น ใบตรงกลางมีความยาว ๒-๗.๕ ซม. กว้าง ๑-๔ ซม. มีขนปกคลุมทั่วไปและมียางเหนียว ดอก เป็นดอกช่อสีขาวหรือสีเหลืองอ่อน (ผักเสี้ยนผีดอกสีเหลือง) กลีบเรียง ๔ กลีบ กลีบดอก ๔ กลีบ เป็นรูปไข่กลับ ยาว ๘-๑๔ มม. เกสรตัวผู้มี ๖ อัน ดอกมีก้านของเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียยาว ผล เป็นฝักเล็กเรียวยาว ยาว ๔-๗ ซม. กว้าง ๓-๔ มม. ผลอ่อนสีเขียวแก่สีน้ำตาล เมื่อแก่แล้วแตกเป็น ๒ ซีก มีเมล็ด ๑๐-๕๐ เมล็ดต่อฝัก เป็นรูปไตเรียงอยู่ในฝัก เมล็ดมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑.๕ มม.

ผักเสี้ยนไทย ไม้ต้นเล็กๆ

ต้น รสขื่นร้อนฉุน สรรพคุณ ขับโลหิตระดูที่เน่าเสีย

เมล็ด รสเมา สรรพคุณ ขับไล่เดือนในท้อง ให้นำไปดองหรือผ่านความร้อนก่อนนำมารับประทาน

ผักเสี้ยนผี

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cleome viscosa Linn.

ชื่อวงศ์ CLEOMACEAE

ชื่อสามัญ Polanisia Vicosa

ชื่ออื่น ผักส้มเสี้ยนผี ส้มเสี้ยนตัวเมีย ไปนิพพานไม่รู้กลับ

ลักษณะ ต้นไม้ล้มลุกลำต้นตั้งตรงแผ่กิ่งก้านรอบต้น สูงประมาณ ๑ เมตร มีขนสีเหลืองปกคลุมทั่วต้น และ เมื่อกเหินยาวๆ อยู่ภายในต้น มีกลิ่นเหม็นเขียว ใบประกอบ ๓-๕ ใบ ติดที่ปลายก้าน ใบย่อยรูปไข่ ปลายและโคนแหลมมีขนอ่อนปกคลุม เนื้อใบบางนุ่ม ใบกว้างประมาณ ๐.๕-๑ นิ้ว ยาวประมาณ ๐.๕-๒ นิ้ว ใบกลางจะมีขนาดใหญ่กว่า ใบมีกลิ่นฉุน ดอก ออกเป็นช่ออยู่ตามง่ามใบหรือที่ปลายกิ่ง ดอกเล็กๆ สีเหลืองบางและเกลี้ยง ที่ปลายดอกจะมีจอยแหลมมีขนปกคลุมเล็กน้อย (ดอกจะบานในวันเดียวคือตอนเช้า) ผล เป็นฝักกลมยาวคล้ายฝักถั่วเขียว แต่มีขนาดเล็กกว่ามาก ตรงปลายผลมีจอยแหลม ผลกว้างประมาณ ๒-๔.๕ มม. ยาวประมาณ ๑-๔ นิ้ว เมล็ดสีน้ำตาลแดงผิวขุ่น

ผักเสี้ยนผี ไม้ต้นเล็กๆ

ต้น รสขมร้อนเหม็นเขียว สรรพคุณ ทำให้หนองแห้ง

ใบ รสขม สรรพคุณ แก้ปัสสาวะพิการ นำมาเป็นส่วนผสมของลูกประคบ ช่วยแก้ปวดข้อได้ดี

ดอก รสขมขื่น สรรพคุณ ฆ่าพยาธิผิวหนัง

ลูก รสเมา สรรพคุณ ฆ่าพยาธิ

ราก รสร้อนขึ้นเล็กน้อย สรรพคุณ แก้สตรีหมอมแห้งเนื่องจากอยู่ไฟไม่ได้ แก้ฝีในท้อง

ใช้ทั้ง ๕ สรรพคุณ คุมธาตุ แก้ลม แก้ปวดท้อง เจริญไฟธาตุ แก้ท้องร่วง แก้ฝีในตับ ปอด ฝีใน

ลำไส้ ขับพยาธิ

ผักหูปลาช่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Emilia sonchifolia* DC.

ชื่อวงศ์ ASTERACEAE

ชื่อสามัญ -

ชื่อท้องถิ่น ผักลิ้นปี(อีสาน) ผักบั้ง(ลำปาง) ผักแดง(เลย) ผักกาดนกเขา(ภาคใต้) หางปลาช่อน

ลักษณะ พืชล้มลุก สูง ๑๐ - ๒๕ เซนติเมตร ลำต้นและใบมีขนอ่อนปกคลุม ใบเดี่ยวออกเรียงสลับ ปลายแหลมหรือมน ขอบใบหยักเล็กน้อย ลักษณะคล้ายหูปลาช่อน หลังใบสีเขียว ใต้ท้องใบสีม่วง ดอกออกเป็นช่อที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว กลีบดอกสีชมพูม่วง

ผักหูปลาช่อน เป็นไม้ต้นเล็กๆ คล้ายโตไม่รู้ล้ม แต่เล็กกว่า

ต้น รสจืดเหม็นเขียวเล็กน้อย สรรพคุณ แก้พิษตานซาง แก้ฝีตานซาง เม็ดผื่นคัน แก้ตัวร้อน ดอก ใช้แก้ไข้เจ็บคอ

ผักหนามป่า

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lasia spinosa* Thw.

ชื่อวงศ์ ARACEAE

ชื่อสามัญ -

ชื่ออื่น กะลือ

ลักษณะ ผักหนามเป็นไม้ที่พบในบริเวณที่ชื้น ริมหนองน้ำ ข้างลำ

ธาร หรือริมแม่น้ำในป่าดงดิบกระจายในทุกภาคของเมืองไทย ผักหนามเป็นไม้ล้มลุกหลายปี มีหนามแหลมตามลำต้น มีเหง้าอยู่ใต้ดิน ลำต้นมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๔ - ๕ ซม. ลำต้นทอดขนานกับพื้นดิน ตั้งตรงและโค้งลงเล็กน้อย ใบเป็นใบเดี่ยว รูปหัวใจรูปสามเหลี่ยมหรือขอบใบยับเว้า ลึกออกเป็นแฉก ๆ รอยเว้าลึกเกือบถึงเส้นกลางใบมีราว ๑๑ แฉก ใบกว้างมากกว่า ๒๕ ซม. ยาว ๓๐ - ๔๐ ซม. ก้านใบยาวประมาณ ๒๐ - ๕๐ ซม. มีหนามอยู่ตามลำต้นและก้านใบ ใบอ่อนมีขนเป็นแท่งกลม ปลายแหลม ช่อดอกเป็นแท่งและมีดอกย่อยอัดกันแน่น มีกาบหุ้มช่อดอกสีน้ำตาล ก้านช่อดอกยาวและมีหนาม ผลเป็นผลสด สีเขียว ติดกันแน่นเป็นแท่งรูปทรงกระบอก

ผักหนามป่า ไม้เนื้ออ่อน

ใช้ทั้งต้น สรรพคุณ แก้ปัสสาวะพิการ

* มีไซยาไนด์ในยอดผักหนามสูง ไม่ควรรับประทานดิบๆ

กกลังกา

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cyperus alternifolius Linn.

ชื่อวงศ์ CYPERACEAE

ชื่อสามัญ Umbrella plant

ชื่ออื่น กกลังกา กกต้นกลม กกขนาก หญ้าสเลียบ

หญ้าลังกา กกดอกแดง

ลักษณะ พืชจำพวกหญ้ามีเหง้าใต้ดิน ลำต้นรูป

สามเหลี่ยมออกเป็นกอ ใบเป็นใบเดี่ยวรูปยาวแคบออกที่โคนต้น ปลายใบเรียวแหลมดอกขนาดเล็กสีน้ำตาล ก้านช่อดอกสีเขียวอ่อนเรียวยาว มีใบประดับแผ่ซ้อนกัน

กกลังกา(กกขนาก) พวงหญ้าต้นกลม หรือ สามเหลี่ยมมน

ต้น รสจืดเย็นขมน้อย สรรพคุณ ขับน้ำดีให้ตกลงลำไส้

ใบ รสเย็นเปื้อ สรรพคุณ ชำพยาธิ

ดอก รสฝาดเย็น สรรพคุณ แก้แผลเปื่อยพุพองในปาก

ราก รสขมเย็น สรรพคุณ แก้ไข้ใน ขับโลหิตเน่าเสียให้ออกจากร่างกาย

หัว รสขมเย็น สรรพคุณ บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้เสมหะเพ็อง

กะเม็ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Eclipta prostrata L.

ชื่อวงศ์ Compositae

ชื่อสามัญ False daisy , White head

ชื่ออื่น กะเม็งตัวเมีย คัดเม็ง (ภาคกลาง)

บังก็เข้า (จีน) หญ้าสับ ฮ่อมเกี้ยว (ภาคเหนือ)

ลักษณะ ลำต้นตั้งตรงสูง ๓๐-๕๐ ซม. ลำต้น

กลม มีขนแข็งสากมือปกคลุมแตกแขนงมาก ที่โคนต้นอาจมีสีแดงอมม่วง ใบ เป็นใบเดี่ยวออกจากลำต้นในลักษณะตรงข้ามเป็นคู่ ใบค่อนข้างแคบเรียวยาว

กะเม็ง ไม้ต้นเล็กจำพวกหญ้า มี ๒ ชนิด คือ ชนิดดอกขาวและดอกเหลือง กะเม็งมีรสเย็นและ

มีธาตุเหล็กเจือปนอยู่ด้วย

ต้น รสเย็น สรรพคุณ ขับลมในกระจ่าย แก้จุกเสียดแน่นเพื่อ บำรุงโลหิต

ดอก รสเย็น สรรพคุณ แก้ดีซ่าน ตับอักเสบ

ราก รสเย็น สรรพคุณ ขับลมในลำไส้และกระเพาะอาหาร

หญ้ากระท้ายจาม

ชื่อวิทยาศาสตร์ Adenosma indiana (Lour.) Merr.

ชื่อวงศ์ Scrophulariaceae

ชื่ออื่น พริกกระท้าย โขเซ

ลักษณะ พืชล้มลุกอายุปีเดียว ต้นตั้งตรง สูง ๒๐-๗๐ ซม. ทุกส่วนของลำต้นมีขนละเอียดสีขาว ใบเดี่ยว เรียงตรงกันข้าม รูปไข่ กว้าง ๐.๕-๒ ซม. ยาว ๑-๗ ซม. ขอบใบจักฟันเลื่อย แผ่นใบมีขนละเอียดทั้ง

หญ้ากระท้ายจาม ไม้ต้นเดี่ยวใบเป็นฝอย มักขึ้นในที่ชื้น หลังเกี่ยวข้าว

ต้น รสจืดเย็น สรรพคุณ แก้ไข้ แก้ร้อนใน แก้โลหิตคั่งให้กระจายตามทวารหนัก แก้อาเจียน เป็นโลหิตแก้ฝีกาฬ แก้แผลเรื้อรัง

ราก รสเย็น สรรพคุณ แก้หนองใน แก้ฝี

หญ้าเกล็ดหอย

ชื่อวิทยาศาสตร์ Desmodium triflorum (L.) DC.

ชื่อวงศ์ FABACEAE

ชื่อสามัญ Black Cover

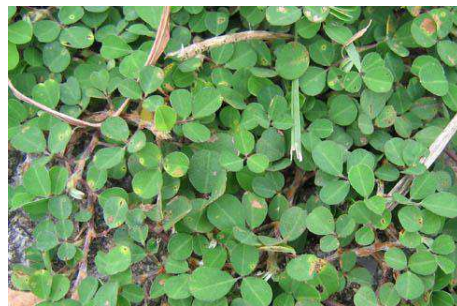
ชื่อท้องถิ่น เกล็ดปลา ผักแว่นดอย หญ้าตานทราย

ลักษณะ พืชล้มลุกจำพวกหญ้า ลำต้นแผ่แนบไปกับพื้นดินเป็นวงกว้าง

ลำต้นและใบมีขนปกคลุมหนาแน่น ใบแบบใบประกอบมีใบย่อย ๓ ใบ รูปไข่กลับ ปลายใบมนโคนใบแหลม ดอกออกเป็นช่อเกิดตามซอกใบ กลีบดอกรูปดอกถั่วสีม่วง ผลเป็นฝักแบนยาวประมาณ ๑ เซนติเมตร ฝักมีรอยคอดเป็นข้อๆ ตามจำนวนเมล็ด

หญ้าเกล็ดหอย ไม้เลื้อยตามพื้น มีสองชนิด คือ หญ้าเกล็ดหอยเล็ก กับหญ้าเกล็ดหอยใหญ่

ใช้ทั้งต้น รสเย็น สรรพคุณ ลดความร้อน แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ

หญ้าเกล็ดหอยจีน

ชื่อวิทยาศาสตร์ Oxalis corniculata L.

ชื่อวงศ์ OXALIDACEAE

ชื่อสามัญ Yellow Oxalis

ชื่ออื่น ผักแว่นเล็ก ผักแว่นเมืองจีน ส้มกบ(ภาคกลาง)

ส้มสามตา(เชียงใหม่) ส้มดิน(แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะ พืชขนาดเล็กชอบขึ้นที่ชื้นแฉะ สูง ๑-๕

เซนติเมตร ขึ้นเป็นกลุ่ม ลำต้นเป็นไหลเลื้อยทอดไปตามพื้นดิน ส่วนของต้นมีขนปกคลุม ใบประกอบมีใบย่อย ๓ ใบ ใบย่อยรูปหัวใจ ปลายใบเว้า ดอกเดี่ยวออกตามซอกใบ กลีบดอกสีเหลืองมี ๕ กลีบ ออกดอกตลอดปี ผลเป็นฝัก

หญ้าเกล็ดหอยจีน ไม้ต้นเล็กๆ

ใช้ทั้งต้น รสเปรี้ยว สรรพคุณ แก้พิษร้อนภายใน แก้อาเจียนเป็นโลหิต ผสมสุราอม

แก้ลำคออักเสบ แก้ฝีในลำคอ แก้ต่อมน้ำลายและต่อมทอนซิลอักเสบ ตำพอกแก้ปวดฝี แก้ฝีอักเสบ

ขัดมอน

ชื่อวิทยาศาสตร์ Sida rhombifolia L.

ชื่อวงศ์ MALVACEAE

ชื่อสามัญ หญ้าขัดใบขาว

ขัดมอน ไม้ต้นเล็กๆ จำพวกหญ้า

ราก เป็นเมือก รสขม สรรพคุณ แก้ไข้พิษ ใช้กาฬ แก้ไข้หัด สุกใส ตำแดง ฝัดดาช แก้วร้อนใน แก้เยื่อหุ้มสมองอักเสบ แก้ปวดมดลูก

ใบ(ตัวเมีย) ผสมกับเหล้าต้มและทา แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย

ขัดมอนตัวผู้ ยอดจะดำ ใช้ราก บำรุงกำหนด ต้น ใช้แก้กระษัย แก้ปวดเมื่อย

ขลุ่

ชื่อวิทยาศาสตร์ Pluchea indica Less.

ชื่อวงศ์ COMPOSITAE

ชื่ออื่น หนวดจิ้ง หนวดจิ้ง หนวดวัว (อุตรธานี) ขี้ป่าน (แม่ฮ่องสอน) คลู (ใต้)

ลักษณะ ขลุ่เป็นไม้พุ่ม ยอดและใบอ่อนมีขนอ่อนอยู่ทั่วไป ใบติดตามข้อสลับกัน ก้านใบสั้น ใบรูปไข่หัวกลับ ขอบใบหยัก

ขลุ่ (หนวดวัว) ไม้พุ่มตัวเล็กๆ จำพวกหญ้า

ต้น รสหอมฝาดเมาเค็ม สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ

ใบ คั่วให้เกรียม รสหอมเย็น สรรพคุณ ชงน้ำรับประทาน ขับปัสสาวะ แก้กระหายน้ำ

เปลือก รสเมาเบื่อเล็กน้อย สรรพคุณ แก้อริตสีดวงจุมก แก้อริตสีดวงทวารหนัก

ขอบชะนาง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Pouzolzia pentandra Benn.

ชื่อวงศ์ URTICACEAE

ชื่ออื่น หนอนตายอยากแดง(ภาคกลาง) หนอนขาว(ภาคกลาง) ขอบชะนางแดง หญ้าหนอนตายขาว หญ้าหนอนตาย(เหนือ) หญ้ามูกมาย(สระบุรี) ขอบชะนางขาว

ลักษณะ เป็นไม้ล้มลุกจำพวกหญ้า เลื้อยแผ่ไปตามดิน มีลำต้นขนาดโตกว่าก้านไม้ขีดไฟเล็กน้อย ใบเป็นใบเดี่ยวออกสลับกัน เส้นใบจะเห็นเด่นชัดเป็น ๓ เส้น สีใบของขอบชะนางขาวเป็นสีเขียวอ่อนๆ มีขนเล็กน้อยบนแผ่นใบ ดอกมีขนาดเล็กและออกเป็นกระจุกระหว่างซอกใบ

ขอบชะนาง ไม้ล้มลุกพวกหญ้า มี ๒ ชนิด คือ แดงขาวมี สรรพคุณเหมือนกัน

ใช้ทั้งต้น รสเมาเบื่อเล็กน้อย สรรพคุณ ขับโลหิตประจำเดือน ขับระดูขาว ขับปัสสาวะ แก้กามโรค

หญ้าคา

ชื่อวิทยาศาสตร์ Imperata cylindrical Beauv.

ชื่อวงศ์ GRAMINEAE

ชื่ออื่น คา คาหลวง ลาลาง ลาลแล (มลายู)

ลักษณะ หญ้าคาเป็นพืชล้มลุกที่มีอายุหลายปี มีเหง้าสีขาวแข็ง อยู่ใต้ดิน ลำต้นตั้งตรง สูงได้ถึง ๑๕ - ๒๐ เซนติเมตร มีกาบใบ โอบหุ้มอยู่ กาบใบค่อนข้างเรียบและริมกาบใบมีขน ตัวใบยาว

เรียว ยาวประมาณ ๑ - ๒ เมตร กว้างประมาณ ๔ - ๑๘ มิลลิเมตร ส่วนกลางใบกว้างกว่าโคน ใบและปลายใบ มีขนเป็นกระจุกอยู่ระหว่างรอยต่อของตัวใบและกาบใบ ออกดอกเป็นช่อยาว ประมาณ ๕ เซนติเมตร การปลูกหญ้าคาใช้เมล็ดหรือไหล ปลูกง่าย ไม่ต้องมีการบำรุงรักษา เป็นวัชพืชที่พบได้ทั่วไป ไม่ส่งเสริมให้มีการปลูกหญ้าคา

หญ้าคา ไม้กอ ใบยาวแหลมคม

ราก หวานเย็นเล็กน้อย สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้ร้อน ในกระหายน้ำ บำรุงไต แก้ดีซ่าน แก้ตับอักเสบ แก้อ่อนเพลีย แก้เบื่ออาหาร

โคกกระสุน(กาบีนหนี)

ชื่อวิทยาศาสตร์ Tribulus terrestris

ชื่อวงศ์ ZYGOPHYLLACEAE

ชื่อสามัญ Caltrops

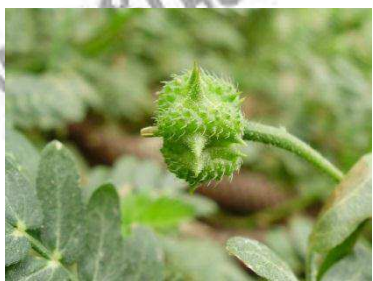
ชื่อพื้นบ้าน หนามดิน, กาบีนหนี

ลักษณะ พืชคลุมดินต้นเตี้ย ใบรวมแตกแขนงเป็นคู่

ดอกสีเหลือง กลีบบานเท่ากัน ๕ กลีบ บานในตอนเช้า อาศัยผึ้งช่วยผสมเกสร

โคกกระสุน(กาบีนหนี) จำพวกหญ้าใบคล้ายผักกระเฉด

ต้น ใบ รสเค็มขื่นเล็กน้อย สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้กระษัย แก้ปัสสาวะพิการ

หญ้างวงช้าง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Heliotropium indicum Linn.

ชื่อวงศ์ BORAGINACEAE \

ชื่อท้องถิ่น หญ้างวงช้างน้อย(เหนือ) กุนอกาโม(มลายู)ข

ลักษณะ เป็นพืชล้มลุกขนาดเล็ก สูงประมาณ ๓๐-๖๐ ซม.

ลำต้นและใบมีสีเขียวอวบน้ำ แตกกิ่งก้านสาขามาก มีขนปก

คลุมทั่วทั้งใบและลำต้น ใบเป็นใบเดี่ยว ปลายแหลม ผิวสากขรุขระ ดอก ออกเป็นช่อที่ยอด ดอกเล็กสีขาวอมฟ้า เป็นช่อโค้งเหมือนงวงช้าง ผลสีดำ รูปไข่มีขนาดเล็ก

หญ้างวงช้าง ไม้ต้นเล็กๆ

ใช้ทั้งต้น รสเย็น สรรพคุณ แก้พิษตานซาง ลดไข้ในเด็ก

แก้กระหายน้ำ ละลายก้อนนิ่ว แก้โรคตา ไม่ควรใช้ติดต่อกันนาน

ในผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหาร

จันใบหอม

ชื่อวิทยาศาสตร์ Polygonum odoratum

ชื่อวงศ์ POLYGONACEAE

ชื่ออื่น ผักไผ่ ผักแพว จันทรโณม พริกม้า หอมจันทร

ผักแจว จันทรแดง พริกบ้า

ลักษณะ ผักแพวเจริญเติบโตได้ดีในที่ชื้นแฉะ ลำต้น สูง ๓๐ -

๓๕ ซม. ลำต้นตั้งตรง บนลำต้นมีข้อเป็นระยะๆ บริเวณข้อมักมีรากงอกออกมา หรือลำต้นทอด

เลื้อยไปตามพื้นดิน และมีรากงอกออกมาตามส่วนที่สัมผัสกับดินใบ เป็นใบเดี่ยวออกแบบสลับ

รูปร่างของใบเป็นรูปหอกหรือรูปหอกแกมรูปไข่ ขอบใบเรียบปลายใบแหลม

จันใบหอม (ผักกระเสิม ผักแพ้ว) ไม้ต้นเล็กๆ จำพวกหญ้า

ใช้ทั้งต้น รสร้อน สรรพคุณ ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้ปวดท้อง แก้ธาตุพิการ

ขับโลหิตระดูสตรี

หญ้าชันกาด(หญ้าหวาย)

ชื่อวิทยาศาสตร์ Panicum repens Linn.

ชื่อวงศ์ POACEAE

ชื่ออื่น หญ้าชันกาด แคมมัน หญ้าอ่อนน้อย (เชียงใหม่)

ลักษณะ เป็นวัชพืชประเภทใบแคบ อายุหลายปี ลำต้นมีทั้งที่เป็น

เหง้าใต้ดินและลำต้นตั้งตรง ไม่แตกแขนง ปล้องรูปทรงกระบอกกลาง ใบ

เดี่ยวเรียงสลับ รูปเรียวยาว ขอบใบสากเล็กน้อย ช่อดอกเป็นแบบช่อแขนง

ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดและเหง้า

หญ้าชันกาด(หญ้าหวาย)

หัว รสจืดเย็น สรรพคุณ แก้ทางเดินปัสสาวะอักเสบ ขับปัสสาวะแก้อาการบวมน้ำเนื่องจาก

โรคไตและโรคหัวใจ ลดความร้อน แก้พิษไข้กาฬ

หญ้าไซ

ชื่อวิทยาศาสตร์ Leersia hexandra Sw.

ชื่อวงศ์ POACEAE

ลักษณะ หญ้าไซเป็นพืชล้มลุกอายุหลายฤดู จัดเป็นหญ้าสะเทินน้ำสะเทินบกชนิดหนึ่ง ชอบขึ้นในน้ำหรือริมตลิ่งแฉะ ๆ มีรากหยั่งลงดิน ลำต้นตั้ง แต่

ค่อนข้างอ่อนแอไม่แข็งแรงมาก มีไหลอยู่ใต้ดินดอกและช่อดอกมีลักษณะคล้ายข้าว แต่ดอกมีขนาดเล็กกว่า และก้านช่อดอกมักมีสีชมพู

หญ้าไซ พืชจำพวกหญ้าเกิดอยู่ในน้ำ

ใช้ทั้งต้น รสจืดขึ้น สรรพคุณ ขับฟอกโลหิตประจำเดือนสตรีให้เป็นปกติ แก้ปวดมดลูก

หญ้าดอกขาว (หญ้าหมอน้อย)

ชื่อวิทยาศาสตร์ Vernonia cinerea Less

ชื่อวงศ์ Compositae

ชื่ออื่น หญ้าสามวัน ก้านรูป ถั่วสะเดิน ผรั่งโคก

หญ้าละออง หญ้าหมอน้อย หนวดหนา

หญ้าดอกขิง หญ้าเหล้าฮก หญ้าเหนียมข้าง

เซียวไซ(จีน)

ลักษณะ ไม้ล้มลุกจำพวกหญ้า มีขึ้นกระจายทั่วไปตามที่รกร้างข้างทาง ข้างบ้านทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งคนส่วนใหญ่จะพบเห็นเป็นประจำ แต่ไม่ทราบว่าเป็นต้นอะไร คิดว่าเป็นต้นหญ้าที่หาประโยชน์ไม่ได้

หญ้าดอกขาว (หญ้าหมอน้อย) ดอกอ่อนเป็นสีม่วง

ต้น รสเย็นจืด สรรพคุณ ขับผายลม แก้ปวดท้อง แก้ท้องขึ้นอืดเฟ้อ

ใบสด รสเย็น สรรพคุณ ตำพอก ถอนพิษแก้อักเสบ

ดอก ชงชาดื่มเพื่อลดการอยากบุหรี่ ห้ามใช้ในผู้ป่วยโรคหัวใจ

หญ้าตีนกา

ชื่อวิทยาศาสตร์ Eleusine indica (L.) Gaertn.

ชื่อวงศ์ Poaceae-Gramineae

ชื่ออื่น หญ้าตีนนก หญ้าปากคอก Goose Grass

ลักษณะ หญ้าขนาดกลาง สูง ๓๐-๘๐ ซม. กาบใบและแผ่นใบแบนข้าง เชี่ยวใบเป็นกลุ่มขนยาว ช่อดอกแบบช่อกระจุก ยาว ๑๐-๑๕ ซม. แดกแขนงย่อย เรียงเป็นรูปนิ้วมือที่ปลายก้านช่อดอก และมีช่อแขนงย่อย ๑-๒ ช่อ ติดต่ำกว่าช่อนิ้วมือเล็กน้อย ช่อดอกย่อยแบนข้าง มี ๔-๖ ดอกย่อย กาบช่อย่อยล่างและกาบช่อย่อยบนมีเส้นสั้น ๑-๒ เส้น

หญ้าตีนกา

ต้น รสขมเย็น สรรพคุณ ลดความร้อน แก้พิษไข้กาฬ บำรุงหัวใจ ตำผสมสุราทาแก้ฟกบวม อักเสบแก้ปวดแสบปวดร้อนตามร่างกาย

หญ้าตีนนก

ชื่อวิทยาศาสตร์ Eleusine indica (L.) Gaertn.

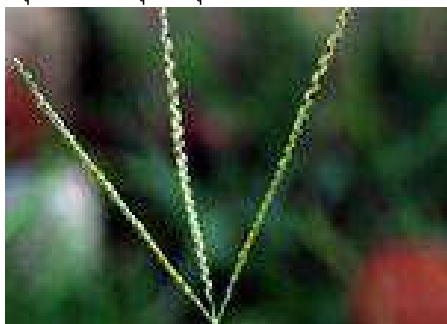
ชื่อวงศ์ GRAMINEAE

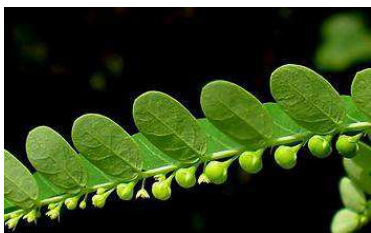
ชื่ออื่น หญ้าตีนนก

ลักษณะ หญ้าขนาดเล็ก สูง ๕๐-๗๐ ซม. ลำต้นเป็นไหลทอดนอน โคนและขอบใบมีขนยาว ช่อดอกแบบช่อกระจุกคล้ายช่อเชิงลด แดกแขนงย่อย ยาว ๘-๑๕ ซม. จำนวน ๒-๔ ช่อ เรียงเป็นรูปนิ้วมือที่ปลายก้านช่อดอก ช่อดอกย่อยเกิดเป็นคู่เรียงสลับบนแกนกลางด้านเดียว กาบช่อย่อยล่างเป็นเกล็ดขนาดเล็ก กาบช่อย่อยบนมีขนยาวหนาแน่นที่ขอบก้างล่างของดอกย่อยล่าง ขอบมีขนยาวหนาแน่น

หญ้าตีนนก ไม้ต้นเล็กคล้ายหมากดิบน้ำค้าง

ต้น รสขม สรรพคุณ บำรุงน้ำดี บำรุงธาตุ แก้ไข้เพื่อดี แก้ร้อนในกระหายน้ำ

หญ้าไต้ใบ (ลูกไต้ใบ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ Phyllanthus urinaria L.

ชื่อวงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่น ไฟเดือนห้า มะขามป้อมดิน หมากไข่หลัง

ลักษณะ ไม้ล้มลุก ใบเรียงสลับระนาบเดียว ใบเดี่ยว รูปขอบขนาน

โคนใบมน ปลายใบแหลม ขอบใบสีม่วงแกมน้ำตาล ดอกช่อออกที่ซอกใบ ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ดอกเพศเมียเป็นดอกเดี่ยว ดอกเพศผู้ออกเป็นกระจุก สีน้ำตาล ผลแห้งแตกได้ มีผิวขรุขระ และขนาดค่อนข้างใหญ่กว่าลูกไต้ใบ

หญ้าไต้ใบ (ลูกไต้ใบ) ไม้ต้นเล็กๆ

ใช้ทั้งต้น รสขมเย็น สรรพคุณ ระบายความร้อน แก้พิษไข้ แก้ไข้มาลาเรีย แก้กามโรค

ขับกระดูขาวตำผสมสุราพอกแก้พิษฝี แก้ฟกบวม

ลูกไต้ใบมีสามชนิด คือ สีแดง(รสฝาด สมานแผล) สีเขียว(ใช้แก้โรคไข้ทับทิม+ผางเสน)

สีขาว(รสขม แก้ไข้)

ตำแยแมว

ชื่อวิทยาศาสตร์ Acalypha indica Linn.

ชื่อวงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่น ตำแยแมว (ภาคกลาง), หานแมว (ภาคเหนือ)

ตำแยแมว (ตำแยตัวผู้)

ราก รสขื่น สรรพคุณ ขับเสมหะ ทำให้อาเจียน ทำให้ระคายเคืองทางเดินอาหาร

หญ้าถอดปล้อง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Equisetum debile Roxb.ex Vauch

ชื่อวงศ์ EQUISETACEAE

ชื่อสามัญ Horsetail

ชื่อท้องถิ่น หญ้าเงือก หญ้าหนูหนวก(เหนื่อ) เครือเซาะ ปอเยาว แยกปอ (กระเหรี่ยง - แม่ฮ่องสอน) หญ้าสองปล้อง

ลักษณะ พืชมีท่อน้ำเลี้ยงชั้นต่ำ ขนาดสูงประมาณ ๑ เมตร มีเหง้าอยู่ใต้ดิน ลำต้นตั้งตรง ขนาดเล็ก สีเขียว เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑-๕ มิลลิเมตร มีข้อปล้องเห็นชัดเจน ภายในกลวง ด้านนอกเป็นร่องตามยาว ผิวสาก แตกกิ่งก้านตามข้อ ใบเป็นกาบเล็กๆ รูปพัดรี เชื่อมติดกันรอบข้อ สีน้ำตาลหรือขาว ซึ่งหลุดร่วงง่าย สืบพันธุ์ด้วยการสร้างสปอร์ขนาดเล็กที่ยอด

หญ้าถอดปล้อง จำพวกไม้น้ำ

ต้น รสจืดเย็น สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้นิ่ว บำรุงไต ขับระดูขาว

โทงเทง (โคมจีน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ Physalis angulata L.

ชื่อสามัญ Hogweed, Ground Cherry

ชื่อวงศ์ SOLANACEAE

ชื่ออื่น ต่อมตอก บาดอมตอก (เชียงใหม่) ตะเฆหลังเข้า (จีน) ปุงปิง (ปัตตานี) ปิงเป้ง (หนองคาย)

ลักษณะ เป็นสมุนไพรเล็กๆ จำพวกหญ้า ต้นสูงประมาณครึ่งฟุต ถึง ๒ ฟุต ใบกลมคล้ายใบพิมเสน แต่เล็กกว่าและบางกว่ามาก ดอกสีเหลือง ผลกลมพองเหมือนโคมจีนปลายแหลม โตประมาณเท่าลูกพุทราเรื่อยๆ งามน่าดู มีขึ้นอยู่ตามที่ชุ่มชื้น และรกร้างว่างเปล่าต่างๆ ไป คนจีนนิยมปลูกกันตามสวนยาจีน และนิยมใช้กันมาก เพราะรู้สรรพคุณดี สำหรับไทยเราไม่ค่อยมีใครนิยมกันนัก

โทงเทง (โคมจีน)

ใช้ทั้ง ๕ รสเย็น สรรพคุณ แก้ต่อมทอนซิลอักเสบ แก้เจ็บในลำคอ แก้แสบปวดแสบร้อน ผื่นหยอดตา แก้ตาแฉะ แก้ปวดเคืองในลูกตา แก้ตาอักเสบ

หญ้าน้ำดับไฟ

ชื่อวิทยาศาสตร์ Lindenbergia philippensis (cham.) Benth.

ชื่อวงศ์ SCROPHULARIACEAE

ชื่อท้องถิ่น หญ้าดับไฟ บัวฮาผา กิมฮวยโพเช้า

ลักษณะ ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรง สูง ๓๐ - ๑๐๐

เซนติเมตร แตกกิ่งก้านน้อย ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นจักเล็กๆ ผิวใบ
บนมีขนประปราย ด้านล่างมีขนน้อยกว่า ดอกช่อกระจุก ช่อสั้นๆ ออกที่ปลายกิ่ง
ดอกย่อยเรียงตัวชิดกัน ใบประดับเรียวยาวเล็ก กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ส่วนโคนปลายแยก ๕ แฉก
ดอกสีเหลืองกลีบเชื่อมเป็นหลอด ปลายแยกเป็นสองส่วน
ส่วนล่างแยกสามแฉก ผลเป็นฝักรูปกลม ปลายแหลม

หญ้าน้ำดับไฟ

ต้น ใบ ราก รสเย็น สรรพคุณ ตำคั้นเอาน้ำทา แก้ปวดแสบ

ปวดร้อน แก้แผลพุพอง

ใบ รสเย็น สรรพคุณ ตำผสมสุรา พอกแก้พิษฝี แก้ปวดบวม

แก้พิษไฟไหม้ น้ำร้อนลวกสุกศีรษะเด็กเวลาเย็น แก้หวัดคัดจมูก

ราก รสเย็น สรรพคุณ แก้พิษสุนัขกัด

ใช้ทั้ง๕ รสขมเย็น สรรพคุณ ดับพิษร้อน แก้ไข้

หญ้าน้ำนมราชสีห์

ชื่อวิทยาศาสตร์ Euphorbia hirta Linn.

ชื่อวงศ์ Euphorbiaceae

ชื่ออื่น นมราชสีห์ ฝักโคมแดง หญ้าน้ำหมึก

ชื่อสามัญ Garden spurge, Asthma weed, Snake weed

ลักษณะ ไม้ล้มลุกสูงประมาณ ๓๐ - ๔๐ ซม. ลำต้นมีขนละเอียดสีน้ำตาล

อ่อน มีน้ำยางขาวไหลซึมหากเกิดบาดแผล ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามรูปขอบขนาน

ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน กว้าง ๑.๐ - ๑.๕ ซม. ยาว ๒ - ๔ ซม. ดอกแยกเพศ

ออกเป็นช่อที่ซอกใบ ดอกไม่มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก ใบประดับรูปถ้วยสีเขียวเข้ม ผลทรง

กลม มี ๓ พู เมื่อแก่สีเหลือง ผลแห้งแล้วแตก เมล็ดขนาดเล็กสีน้ำตาลแก่หรือแดง

หญ้าน้ำนมราชสีห์

ต้น รสขม สรรพคุณ แก้ปัสสาวะมีสีแดงเหลืองขุ่น บำรุงน้ำนมตำกับเหล้าขาวอมแล้วให้

เหล้าค่อยๆผ่านคอ วันละ๒-๓ครั้ง แก้ต่อมทอนซิลอักเสบ

หญ้าหนวดปลาชุก

ชื่อวิทยาศาสตร์ Fimbristylis dichotoma (L.) Vahl

ชื่อวงศ์ CYPERACEAE

ชื่อสามัญ Tall fringe rush

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าหนวดแมว, หญ้าไขกบ, หญ้าไขเขียด

ลักษณะ วัชพืชอายุฤดูเดียว ชอบขึ้นตามที่ชื้นแฉะ เป็นวัชพืช ร้ายแรงในนาข้าว ลำต้นแข็ง สูงประมาณ ๒๐-๕๐ ซม. ใบเรียบ

เรียวยาว ปลายใบมน ขึ้นเป็นกอใหญ่และเจริญรวดเร็ว มีลักษณะคล้ายกับหญ้าหนวดแมว แต่ต้นเล็กกว่า ก้านช่อดอกกลม ช่อดอกย่อยเป็นตุ่มรี ออกดอกตลอดปี

หญ้าหนวดปลาชุก

ใช้ทั้งต้น รสฝาดสุขุม สรรพคุณ บำรุงโลหิต เจริญอาหาร แก้ไข้มาลาเรีย แก้ไข้ผอมเหลือง แก้ไอ แก้หืด บำรุงน้ำนม

หญ้าหนวดแมว (พยับเมฆ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ Orthosiphon aristatus (Blume) Miq.

ชื่อสามัญ Java tea, Kidney Tea Plant, Cat's Whiskers

ชื่อวงศ์ Lamiaceae (Labiatae)

ชื่ออื่น บางรักป่า (ประจวบคีรีขันธ์) พยับเมฆ (กรุงเทพฯ)

อีตุ๋ตง (เพชรบูรณ์)

ลักษณะ พืชล้มลุกขนาดเล็ก ลำต้นกิ่งอ่อนเป็นสีเหลี่ยม สูง ๐.๓-๐.๘

เมตร ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขอบใบ

หยัก แผ่นใบสีเขียวเข้ม ดอกช่อ ออกตรงปลายยอด มี ๒ พันธุ์ ชนิด

ดอกสีขาวอมม่วงอ่อน กับพันธุ์ดอกสีฟ้า บานจากล่างขึ้นข้างบน เกสรเพศผู้เป็นเส้นยาวยื่น ออกมานอกกลีบดอก ผลแห้งไม่แตก

หญ้าหนวดแมว (พยับเมฆ)

ต้น รสจืด สรรพคุณ ขับปัสสาวะ ขับนิ่ว แก้กระษัย แก้ปวดเมื่อยบั้นเอว ใช้มากเป็นอันตราย กัดหัวใจทำให้หยุดเต้นได้

หญ้าปราบ (โตไม่รู้ล้ม)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Elephantopus scaber* Linn.

ชื่อวงศ์ Asteraceae

ชื่ออื่น ขี้ไฟนกคุ้ม คิงไฟนกคุ้ม เคยบัว ตะชี โกวะ หญ้าไถ่นกคุ้ม

หญ้าปราบ หญ้าไฟนกคุ้ม หญ้าสามสิบสองหาบ ขนาดผา

ลักษณะ ใบมีขนสีขาวตรงละเอียด ตรง ห่าง สาก ทอดขนานกับผิวใบ ทั้งสองด้าน ท้องใบมีขนมากกว่าหลังใบใบรูปหอกกลับ หรือรูปไข่แกมใบหอกกลับ แผ่นใบยาว ๘-๒๐ เซนติเมตร กว้าง ๓-๕ เซนติเมตร ส่วนที่โคนไปทางปลายใบ ผายกว้าง แล้วสอบแหลม ทั่วๆ ส่วนโคนใบสอบแคบจนถึงก้านใบ ขอบใบหยักมน หรือจักฟันเลื่อยห่างๆ เนื้อใบหนาซาก ก้านใบยาว ๐.๕-๒ เซนติเมตร หรือไม่มีก้านใบ รากที่มีอายุมากจะมีลักษณะคล้ายเหง้า รากแขนงกลมยาว ทั้งต้นมีรสกร่อยขึ้น

หญ้าปราบ (โตไม่รู้ล้ม)

ใช้ทั้งต้น รสจืดขึ้น สรรพคุณ แก้ไข้ แก้กระษัย แก้ปัสสาวะพิการ บำรุงกำหนด

หญ้าปากควาย

ชื่ออื่นๆ : หญ้าปากกล้วย

ชื่อสามัญ : Beach wiregrass, Crowfoot grass, Yaa paak khwai

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dactyloctenium aegyptium* (L.) P. Beauv.

ชื่อวงศ์ : Gramineae (Poaceae)

ลักษณะพฤกษศาสตร์ : เป็นพืชล้มลุกจำพวกหญ้า ลำต้นกลม

เป็นปล้องกลวง กว้าง ๕ มม. ลำต้นตั้งสูงประมาณ ๒๐ ซม. มักแตกต้นใหม่

จากข้อที่ติดอยู่กับพื้นดินแล้วมีราก ใบรูปใบหอกยาวขนาดประมาณ ๖ - ๘

ซม. ปลายแหลม โคนเรียวมนมีขนเห็นชัด ดอกเป็นช่อ ก้านดอกกลมยาว

ประมาณ ๑๐ - ๒๐ ซม. ปลายก้านดอกมีช่อดอกย่อยแตกออกจากจุดกึ่งกลาง

๓ - ๖ ช่อ แต่ละช่อยาวประมาณ ๓ - ๔ ซม. ดอกย่อยมีขนาดเล็ก สีขาวแซมเขียว แบนๆ

ออกเรียงติดกัน ผลมีลักษณะเป็นผลรวมในผลหนึ่งๆ จะมีเมล็ดอยู่จำนวนมาก

หญ้าปากควาย มี ๔, ๕, ๖ หรือ ๗ แฉก

ใช้ทั้งต้น รสเย็น สรรพคุณ ดับพิษกาฬ แก้ไข้พิษไข้หัวทุกชนิด ช่วยย่อยอาหาร แก้พิษฝี

แก้ใช้ตรีโทษ

หญ้าปราบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ Elephantopus scaber Linn.

ชื่อวงศ์ ASTERACEAE

ชื่ออื่น ขี้ไพนกุ่ม คิงไพนกุ่ม เคยโป้ หญ้าไถ่นกุ่ม
โตไม่รู้ล้ม หญ้าสามสิบสองหาบ ขนาด มีแคลน

ลักษณะ ไม้ล้มลุก ลำต้นสั้น ใบเดี่ยว เรียงสลับเป็นวง
รูปขอบขนานหรือรูปใบหอกกลับ กว้าง ๒-๖ ซม. ยาว
๑๐-๒๕ ซม. มักแผ่ราบไปกับผิวดิน ขอบใบหยักฟัน

เลื่อย ท้องใบมีขนมากกว่าหลังใบ ดอกช่อ แทงออกจากกลางต้น ก้านช่อแตกแขนงได้ ดอก
ย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีม่วง ออกเป็นกระจุกที่ปลายก้านดอก ร่องรับด้วยใบประดับแข็ง ผล
แห้ง ไม้แตก

หญ้าปราบ / ผักปราบ ไม้เลื้อยพาดพันต้นไม้

หัว รสหวานเล็กน้อย สรรพคุณ บำรุงกำลัง บำรุงตับ ปอด หัวใจ

ใบ ใช้ใบต้มน้ำกินเป็นยาขับปัสสาวะ ขับพยาธิไส้เดือน และกระตุ้นกำหนด

ไผ่

ชื่อวิทยาศาสตร์ Bambusa sp.

ชื่อวงศ์ GRAMINEAE/POACEAE

ชื่อสามัญ Bamboo

ไผ่ พืชจำพวกหญ้า เป็นกอ ตระกูลเดียวกันมีดังนี้

ไผ่ป่า มีหนาม

ไผ่สีสุก มีหนามน้อย ต้นใหญ่กว่า

ไผ่บง ไม้หนาม ลำใหญ่

ไผ่ล่าย มีลำเป็นสีล่ายสวย

ไผ่รวก ลำเล็ก แข็ง มีหนามน้อย

ไม้จำพวกนี้แทงหน่ออ่อนๆ รับประทานอาหารได้ทั้งสิ้น สรรพคุณ เหมือนกัน

ใบ รสขื่นเผื่อน สรรพคุณ ฟอกล้างโลหิตระดูที่เสีย

ตา สุมเป็นถ่าน รสจืด สรรพคุณ แก้อ่อนในกระหายน้ำ ดูดแก๊สในกระเพาะอาหาร

ราก รสเผื่อน สรรพคุณ ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ แก้นองใน ขับระดูสตรี

ไผ่เหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Phyllostachys sulphurea (Carr.) A.&C. Riv.

ชื่อวงศ์ GRAMINEAE

ชื่อพื้นเมือง ไผ่เหลือง

ลักษณะ ฝักเกลี้ยง สีเหลืองมีเส้นแถบสีเขียวอ่อนตามยาว ไม่มีหนาม มีกาบหุ้มเห็นข้อปล้องชัดเจน

ไผ่เหลือง ไม้ยืนต้นเป็นกอ ลำเหลือง

ตาไผ่ รสจืด สรรพคุณ เอา ๗ ตาต้มน้ำรับประทานแก้สตรี
ตกโลหิตมากเกินไป

หญ้าฝรั่น

ชื่อวิทยาศาสตร์ Crocus sativus L.

ชื่อวงศ์ Iridaceae

ชื่อสามัญ Crocus / Saffron

ลักษณะ หญ้าฝรั่นเป็นพืชล้มลุก มีลำต้นใต้ดิน ซึ่งมีลักษณะเป็นหัวคล้ายหัวเผือก (Corm) ใบยาวแคบ ออกดอกในฤดูใบไม้ร่วง โดยก้านดอกจะแทงออกมาจากหัวใต้ดิน ลักษณะดอกมีรูปร่างคล้ายดอกบัว กลีบดอกเรียวยาวคล้ายรูปไข่ มีเกสรขนาดยาว โผล่พ้นเหนือดอก เกสรตัวเมียมีสีแดงเข้ม ดอกอยู่ได้นานประมาณ ๒-๓ สัปดาห์ การเก็บดอกหญ้าฝรั่นนั้น ควรเก็บเมื่อดอกเริ่มบาน ส่วนที่นำมาใช้คือเกสรตัวเมีย โดยเด็ดออกจากดอกแล้วเอามาทำให้แห้งโดยการย่างบนเตาถ่านเพื่อให้เสียน้ำ ซึ่งดอกหญ้าฝรั่น ๑๐๐,๐๐๐ ดอกจะให้เกสรตัวเมียที่แห้งหรือหญ้าฝรั่นประมาณ ๑ กิโลกรัม หญ้าฝรั่นจึงมีราคาแพงมาก เท่าราคาทองคำเลยทีเดียว ประเทศไทยยังไม่มีปลูกหญ้าฝรั่น ประเทศที่ปลูกหญ้าฝรั่นเพื่อส่งออกคือ สเปน เยอรมัน ฝรั่งเศส อิหร่าน อินเดีย

หญ้าฝรั่น ไม้จากประเทศสเปน

ใช้เกสร รสขมหวานเล็กน้อย สรรพคุณ บำรุงธาตุ บำรุงโลหิต ชูกำลัง แก้กึ่งสวาย แก้ไข้ แก้ตับ ไต แก้โรคเส้นประสาท แก้ซางเด็ก บำรุงสายตา บำรุงสมอง

หญ้าพันงูขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Achyranthes aspera* Linn.

ชื่อวงศ์ *Amaranthaceae*

ชื่อสามัญ Prickly chaff-flower

ชื่ออื่น หญ้าพันงู หญ้าพันงูเขา หญ้าตีนงูขาว ควยงู หญ้าโคยงู

ลักษณะ ไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูงประมาณ ๓๐ - ๑๐๐ ซม. หรือมากกว่า แตกกิ่งก้านเป็นคู่ๆ และสามารถทอดกิ่งนอนไปตามพื้นดินแล้วเกิดราก บริเวณข้อได้ ใบเดี่ยวรูปรีแกมขอบขนานหรือไข่กลับ ปลายใบเรียวแหลม ถึงกลม โคนสอบแคบมน ผิวใบมีขนสั้นละเอียดสีขาวนุ่มเกาะติดจำนวนมาก ดอกออกเป็นช่อยาวที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยเกาะติดห้อยหัวแนบกับ

ก้านช่อ และมีจำนวนมาก ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงที่ส่วนปลายเป็นหนามแหลมแข็ง ผลมีผิวเรียบ รูปทรงกระบอกปลายตัด เมล็ดรูปทรงกระบอกรีหัวและท้ายเรียว ผิวเรียบสีน้ำตาลเหลือง

หญ้าพันงูขาว

ใช้ทั้งต้น รสจืดขื่น สรรพคุณ ช่วยย่อยอาหาร แก้ไข้ตรีโทษ แก้พิษฝี ขับปัสสาวะ แก้เนื้อง

หญ้าพันงูเขียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Stachytarpheta jamaicensis* (L.) Vahl

ชื่อวงศ์ *VERBENACEAE*

ชื่อสามัญ Brazilion Tea

ชื่ออื่น พันงูเขียว หญ้าหางงู ฉลกบาท

ลักษณะ พืชล้มลุก สูงประมาณ ๕๐ - ๖๐ เซนติเมตร ใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงข้าม ใบรูปไข่แกมรูปรี ขอบใบจักฟันเลื่อย

ดอกออกเป็นช่อยาวที่ปลายยอด ก้านช่อดอกรูปทรงกระบอก กลีบดอกสีม่วงอ่อน ดอกบาน จากล่างขึ้นบน

หญ้าพันงูเขียว(หญ้าน้ำดับไฟ)

ใช้ทั้งต้น รสจืด สรรพคุณ ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ บรรเทาโรคเบาหวาน

หญ้าพันงูแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cyathula prostrata Blume

ชื่อวงศ์ AMARANTHACEAE

ชื่อท้องถิ่น อังเกย หญ้าควยงู

ลักษณะ พืชล้มลุกขนาดเล็ก สูง ๒๐-๔๐ เซนติเมตร ลำต้นมีลักษณะเป็นข้อ มีสีแดง ผิวเปลือกลำต้นเรียบเกลี้ยง หรือมีขนเล็กน้อย ใบเดี่ยวออกเป็นคู่ตรงข้าม ใบเป็นเหลี่ยม

โคนใบมนปลายแหลม ขอบใบเรียบ ดอกออกเป็นช่อตั้งตรงบริเวณปลายยอด ช่อดอกยาว ๑๐-๒๐ เซนติเมตร

หญ้าพันงูแดง ปกติพืชจะมีสีเขียว อยู่กลางแจ้งมีสีแดง

ต้น รสจืด สรรพคุณ แก้ขัดเบา

ใบ รสจืดเย็น สรรพคุณ แก้คออักเสบ เป็นเม็ดยาเป็นหนามในคอ

ดอก รสจืด สรรพคุณ แก้เสมหะคั่งในทรวงอก ละลายก้อนนิ่ว

ราก รสจืด สรรพคุณ ขับปัสสาวะ

ใช้ทั้งต้น รสจืดเย็น สรรพคุณ แก้ไข้ แก้อักเสบในลำคอ

หญ้าแพรก

ชื่อวงศ์ GRAMINEAE

ชื่อสามัญ Burmuda Grass , Wire Grass , Dub Grass

ชื่อท้องถิ่น หนอเกเต

ลักษณะ เป็นวัชพืชที่มีประโยชน์ต่อการรักษาหน้าดิน ทนต่อการเหยียบย่ำฟันตัวและแพร่พันธุ์เร็วมาก จากลักษณะที่ดีอันนี้เองจึงนิยมเอาหญ้าแพรกมาทำพืชมงคลในวันครู เพื่อเป็นปริศนาสอนศิษย์ ให้มีความอดทนและลดความแตกต่างฐานะทางสังคมของศิษย์ไม่ให้แข่งขันหรืออวดร่ำอวดรวย หาซื้อของกำนันมีค่ามาไหว้ครูซึ่งอาจทำให้เห็นคุณธรรมในตัวครูลดลงจากพฤติกรรมของศิษย์ ได้เป็นกุศโลบายที่ครูอาจารย์ในสมัยโบราณวางบรรณทัดฐานให้ครูและศิษย์พึงปฏิบัติต่อกัน ด้วยความเคารพไม่ให้เห็นว่าใครสูงหรือต่ำหญ้าแพรกจึงได้ชื่อว่าอาภรณ์ของแผ่นดิน ปัจจุบัน มีนักเรียนรู้จักหญ้าแพรกสักกี่คน ที่ทราบและเห็นคุณค่าของชนิดนี้

หญ้าแพรก

ใช้ทั้งต้น รสขมเย็น สรรพคุณ แก้พิษเจ็บป่วย แก้อักเสบ แก้สตรีตกโลหิตมากเกินไป

แก้ร้อนใน กระหายน้ำ แก้ไข้พิษ ไข้กาฬ ไข้หัด สุกใส ดำแดง

หญ้าพองลม

ชื่อวิทยาศาสตร์ Hygroryza aristata (Retz.) Nees

ชื่อวงศ์ POACEAE

ชื่อสามัญ Floating grass

ชื่ออื่น หญ้าพองลม หญ้าลอยน้ำ

ลักษณะ พืชล้มลุกอายุหลายฤดู เจริญลอยอยู่บนผิวน้ำเป็นแพใหญ่ ถ้าน้ำตื้นรากจะฝังในดิน ชอบขึ้นในหนอง บึง หรือที่

น้ำไหลช้า ๆ มีลำต้นเป็นไหลยาวเรียว เห็นข้อปล้องชัดเจน ใบเป็นรูปไข่ยาวปลายใบแคบมน ฐานใบเป็นรูปหัวใจ กาบใบแผ่หุ้มลำต้นและโป่งพองออก ช่วยให้ลอยน้ำได้ดี ดอกออกเป็นช่อสั้นที่ปลายยอดมีช่อดอกย่อยไม่มากนัก ช่อดอกย่อยมีก้านช่อดอกยาว ดอกเป็นดอกเดี่ยว

หญ้าพองลม (ปู่เจ้าลอยท่า) ไม้ น้ำ

ต้น รสจืดเย็น สรรพคุณ แก้ไข้ตัวร้อน แก้ร้อนกระสับกระส่าย

หญ้าแห้วหมู

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cyperus rotundus Linn.

ชื่อวงศ์ Cyperaceae

ชื่อสามัญ Nut grass, Cocoglass

ชื่ออื่น แห้วหมู หญ้าขนหมู

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ เป็นไม้ล้มลุก มีลำต้นอยู่ใต้ดินมีลักษณะเป็นหัวกลมมีตาจำนวนมาก และสามารถแทงไหลไปได้ไกลแล้วเกิดหัวใหม่เจริญขึ้นเป็นต้นเหนือดิน ลำต้นสั้น ใบเกิดที่ลำต้นชิดแน่นโดยเป็นกาบใบหุ้มซ้อน

ม้วนทับกันชูขึ้นเหมือนลำต้น แล้วแผ่เป็นแผ่นใบแบนรูปแถบยาวปลายแหลม กลางใบเป็นสันร่องผิวใบเรียบสีเขียวเข้ม กว้างประมาณ ๐.๕ ซม. ยาว ๒๕ ซม. ดอกเกิดที่ปลายยอด ก้านช่อดอกเป็นรูปเหลี่ยมสีเขียวเข้มแทงขึ้นสูง ยาวประมาณ ๓๐ ซม. แล้วแตกเป็นช่อย่อยอีกหลายช่อ ดอกย่อยสีน้ำตาลจำนวนมาก ผลรูปขอบขนาน ปลายแหลมสีน้ำตาลหรือสีดำ

หญ้าแห้วหมู หญ้าชนิดลงหัว มี ๒ ชนิดเล็กใหญ่ มีสองชนิด คือ แห้วหมูใหญ่(ปรับสายพันธุ์) กับ แห้วหมูเล็ก(นิยมใช้ทำยา)

หัว รสข่าติรร้อนเผ็ด สรรพคุณ บำรุงธาตุ เจริญอาหาร ขับลมในลำไส้ แก้ท้องขึ้น อืดเพื่อ บำรุงกำลัง บำรุงครรภ์รักษา

